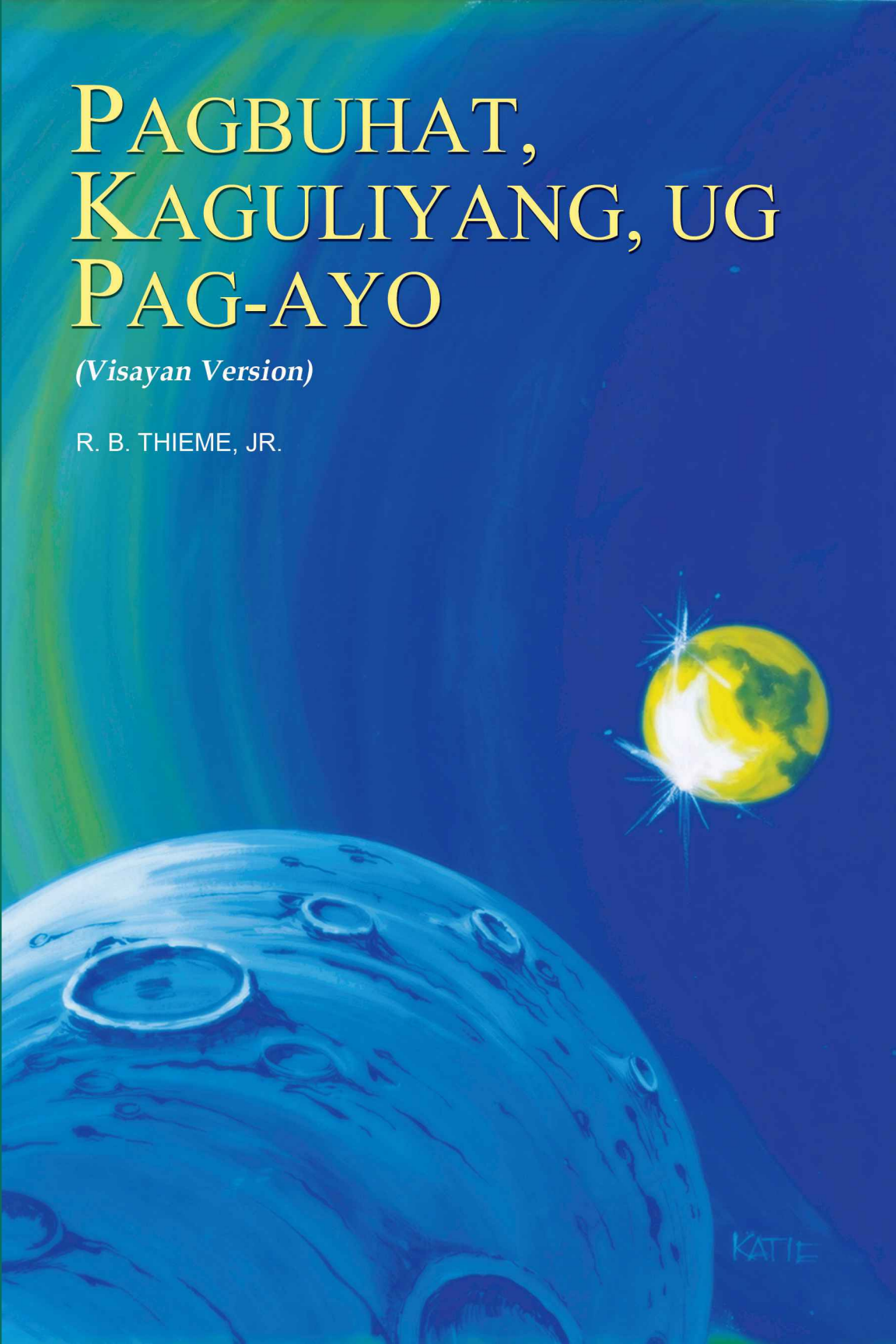

PAGBUHAT, KAGULIYANG, UG PAG-AYO

(Visayan Version)

R. B. THIEME, JR.

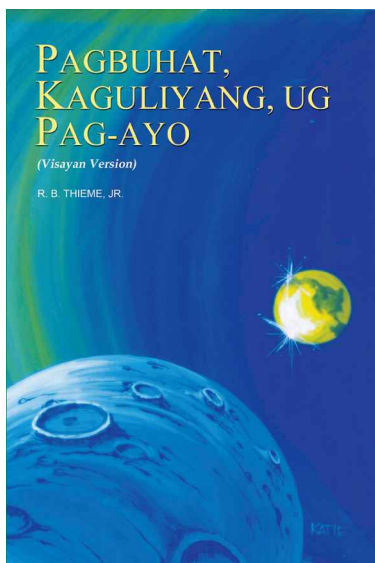
With permission of R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries,
this publication is distributed in the Philippines
by Grace Logos Support Philippines, Inc.,
without charge or obligation.

For more information text or call:

*(Gihatag pinaagi sa GLSP nga walay bayad o obligasyon.
Para sa dugang pang kasayuran text o tawag:)*

Globe: 0906-347-9830

Smart: 0946-142-7563

Ang mubo ug yano nga paghulagway sa pagbuhat diha sa istorya nga makit-an diha sa unang duha ka mga kapitulo sa Genesis nagbunga og pagsalig diha sa Dios kinsa nag-uli sa kahan-ay, kinabuhi, ug kahulugan diin dihay bugtong kangitngit ug kaguliyang. Sa tibuuk nga pamahayag ang matag detalye nagkabig sa atong pagtagad ngadto sa dili lamang sa labawng-kamandoan sa kaharianon ug himaya sa Dios apan ngadto sa tibuuk kasangkapan sa divine nga mga hiyas.

Tungud kadtong maoy nahibaloan mahitungud sa Dios maoy tin-aw diha kanila; kay ang Dios mihimo niini nga tin-aw ngadto kanila. Kay sukad sa pagbuhat sa kalibutan ang Iyang dimakitang mga hiyas, Iyang waykatapusang gahum ug divine nga kinaiya, maoy sa tataw makita, og mahimong masabtan pinaagi sa unsa ang gipanghimo.

Mga Taga-Roma 1:19-20a

PAGBUHAT,
KAGULIYANG, UG
PAG-AYO

R. B. THIEME, JR.

R. B. THIEME, JR., BIBLE MINISTRIES
HOUSTON, TEXAS

PALISIYA SA PINANSIYAL

Walay bayad para sa bisan unsa nga materyal gikan sa R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries. Si kinsa kadtong nagtinguha og pagtudlo sa Bibliya makaangkon sa among [English] mga publikasyon, DVDs, ug MP3 CDs nga walay obligasyon. Ang Dios naghatag og doktrina sa Bibliya. Kami nanghinaot sa pagpadayag sa Iyang grasya.

Ang R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries maoy usa ka ministeryo sa grasya ug naglihok sa katibuk-an diha sa boluntaryong mga kontribusyon. Walay listahan sa presyo para sa bisan unsa sa among mga materyal. Walay kwarta nga gipangayo. Kon ang pagkamapasalamaton para sa Pulong sa Dios nagdasig sa usa ka magtotoo sa paghatag, siya adunay pribilehiyo sa pagpaambit ngadto sa pagpakaylap sa doktrina sa Bibliya.

Orihinal nga naimprinta isip *CREATION, CHAOS, & RESTORATION* niadtong tuig 1973, 1974, 1995 ni R. B. Thieme, Jr. Unang edisyon napatik niadtong 1973. Ikatulong edisyon napatik niadtong 1995. Ikaupat nga impresyon 2016.

Kini nga basahon napatik gikan sa mga pagtolon-an ug mga wala maimprinta nga mga sinulat ni R. B. Thieme, Jr.

Aron sa pag-order niini nga libro sa English, kontaka:
R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries
P.O. Box 460829, Houston, Texas 77056-8829
www.rbthieme.org

Walay kabahin niining publikasyon nga ipasanay o ipadala sa bisan unsang porma o sa bisan unsang pamaagi, elektroniko o mekanikal, lakip na ang seroks, rekord, o sa bisan unsang sistema sa pagtipig ug pag-abli sa impormasyon, nga walay nakasulat nga pagtugot gikan sa tigmantala.

Ang Kasulatan gikuha gikan sa *CREATION, CHAOS, & RESTORATION* nga libro mismo og gihubad sa Binisaya.

Napatik sa Tagbilaran City, Bohol, Philippines, 2017.

Hinubad ngadto sa Binisaya nga pinulongan ni Jerome L. Salutan.
Gitan-aw pagbalik nila ni Amado D. Carejo, David C. Vicoy ug Raflyn H. Salutan.
Gipatik nga may pagtugot sa R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries.

Mga Sulud

Pasiuna.....	v
Orihinal nga Pagbuhat.....	1
Pinaagi sa Pagtoo Kita Nakasabut.....	3
Ang Kamatinuuron sa Pulong sa Dios.....	4
Diha sa Sinugdanan	6
Ang Han-ay sa mga Sinugdanan.....	8
“Dios Mibuhat”	10
Upat ka mga Pulong para sa “Buhat”	12
Kaguliyang.....	15
Ang Hinungdan sa Kaguliyang	16
Katingbanan sa mga Hitabo taliwala sa Genesis 1:1 ug 1:2	18
Pag-ayo	19
Ang Unang Adlaw: Kahayag ug Kangitngit.....	20
Kahayag ug Kangitngit Gibulag	22
Adlaw ug Gabii	24
Ang Gitas-on sa mga Adlaw	26
Ang Ikaduha ka Adlaw: Ang Kahanginan.....	27
Ang Ikatulong Adlaw: Mga Kalawuran, Yuta, ug Katanuman	29
Ang Pagbahin sa Kadagatan ug Yuta.....	29
Ang Pagbuhat sa Kinabuhi sa Tanum	31

Ang Ikaupat ka Adlaw: Pag-ayo sa mga Tigdalag-Kahayag	34
Ang Ikalima ka Adlaw: Mga Binuhat sa Dagat ug Kalanggaman	39
Ang Ikaunum ka Adlaw: Kahayupan ug Tawo	41
Ang Mangtas nga mga Mananap sa Kalibutan.....	41
Ang Imahen sa Dios	43
Ang Ikapito ka Adlaw: Ang Adlaw nga Igpapahulay	48
Ang Kaambong sa Pagbuhat.....	54
 Pakapin sa Basahon A: Ang Doktrina sa mga Adlaw	60
Pakapin sa Basahon B: Siyensiya ug ang Bibliya	62
Pakapin sa Basahon C: Doktrina sa Siyentipikong mga Balaod ug ang Uniberso	64
 Kalugpongan	67
 Timan-anan sa Kasulatan.....	72
 Timan-anan sa Hilisgutan.....	77

Pasiuna

Sa dili pa ikaw magsugod sa pagtoon sa Bibliya, kon ikaw usa ka magtotoo diha kang Ginoong Jesu-Kristo, siguroha nga imo nang gihinganlan ang imong mga sala sa pribadong pamaagi ngadto sa Dios nga Amahan.

Kon kita magsugid sa atong [nahibaloan] mga sala, Siya matinumanon ug matarong nga mopasaylo kanato sa atong [nahibaloan] mga sala ug nga mohinlo kanato gikan sa tanang [wamahibalo] ug nahikalimtan na nga mga sala] dipagkamatarong. (1 Juan 1:9)

Ikaw anaa na dayon sulud sa fellowship uban sa Dios, napuno diha sa Balaang Espiritu, ug andam na sa pagkat-on sa doktrina sa Bibliya nga gikan sa Pulong sa Dios.

“Ang Dios espiritu, ug kinsa kadtong magasimba Kaniya kinahanglan magasimba diha sa [ang pagpuno sa] espiritu ug [bibliyanhon] kamatuuran.” (Juan 4:24)

Kon ikaw wala pa sa kinaugalingon nga mitoo diha ni Ginoong Jesu-Kristo isip imong Manluluwas, ang isyu dili ang pagsugid sa imong mga sala. Ang isyu mao ang bugtong pagtoo diha ni Jesu-Kristo lamang.

“Siya kinsa nagtoo diha sa Anak adunay waykatapusang kinabuhi; apan siya kinsa wala nagtuman [ang mando sa pagtoo diha] sa Anak dili makakita sa kinabuhi, apan ang kaligutgut sa Dios nagpabilin diha kaniya.” (Juan 3:36)

ANG PULONG SA DIOS buhi ug labing gamhanan, mas hait pa kay sa bisan unsang duhay-sulab nga espada, naglagbas bisan pa ngadto sa nagpahimulag sa kalag ug sa espiritu, ug sa mga lutahan ug sa kinauyokan, ug maoy usa ka kritiko sa mga panghunahuna ug mga tinguha sa kasingkasing. (Mga Hebreohanon 4:12)

Ang tibuuk nga Kasulatan sa Dios-gipaginhawa, ug maganansyahon alang sa doktrina, alang sa pagbadlong, alang sa koreksiyon, alang sa pagpanudlo ngadto sa pagkamatarong; aron ang tawo sa Dios basin ra mahimong hamtong, sa hingpit gisangkapan ngadto sa tanang maayong mga buhat. (2 Timoteo 3:16-17)

Pagtoon aron pagpakita sa imong kaugalingon nga aprobado ngadto sa Dios, usa ka magbubuhay nga dili kinahanglan nga maulaw, sa husto nga nagbahinbahin sa pulong sa kamatuuran. (2 Timoteo 2:15)

ORIHINAL NGA PAGBUHAT

KINSAANG WALA MITUTOK SA KABITONAN diha sa usa ka matinaw nga kagabhion ug nahibulong sa gigikanan sa uniberso? Kinsa ang wala natingala diha sa han-ay ug tukmang mga lihok sa atong kaugalingong planeta ug mihunahuna sa iyang hinungdan? Sa katapusan, ang kinadak-ang halawum nga misteryo sa tanan: Giunsa pagsugod sa kinabuhi? Ang ato bang komplikado, mahan-ay nga uniberso sa yanong mibuto ngadto sa pagkaanaa pinaagi sa kahigayonan lamang? Ang waykinabuhi nga butang ba sa ditinuyong nangitlog sa buhing mga organismo labaw sa minilyon ka katuigan, o ang tanang butang ba gibuhat og kas-a pinaagi sa usa ka omnipotent nga tigdisenyo? Ang lantugi mahitungud sa mga tubag niini nga mga pangutana maoy sama ka karaan sa mga piramide ug sama ka bag-o sa imong mabuntag nga pamantalaan.

Ang siyensiya igo rang makatagna sa mga kasulbaran ngadto niining mga misteryo. Walay siyentipiko nga nakasaksi sa pagbuhat sa uniberso o sa gigikanan sa kinabuhi. Kini nga mga sinugdanan nahimutang gawas sa teritoryo sa siyentipikong obserbasyon ug panghimatuud. Ang mga teyoriya karon mahimong mausab o maguba pinaagi sa mga kaplag ugma damlag. Sa bisan anus-a nga ang mga panaghap ug

mga konklusyon dili mapamatud-an, ang siyensiya nag-us-us paingon sa ginsakpan sa pangagpas. Ang siyentipikong mga konklusyon maoy dili mas matuud kay sa ilang mga pasikaran.

Ang malukpanong balaod sa hinungdan ug epekto nagkinahanglan sa pagkaanaa sa Dios. Sa dihang ikaw mangutana, “Unsa may hinungdan niini nga epekto?” unya, “Unsa may hinungdan niana nga epekto?” ikaw kinahanglang sa katapusan magsukna sa usa ka orihinal nga hinungdan. Tungud kay ang uniberso dili ang hinungdan sa iyang kaugalingong pagkaanaa, ang iyang pagbuhat nagkinahanglan og usa ka waynakaingon nga hinungdan gawas sa iyang-kaugalingon.

Ang han-ay ug paghapnig sa uniberso nagbungat og usa ka Tigdisenyo. Ang mga obserbasyon sa kinagamayang mikroorganismo o sa kinadakoang magilakong-talay nagpadayag sa disenyo, katuyoan, ug pahiangay nga nagkinahanglan og usa ka Batid nga Magpaplano. Ang lisud sabton nga kauyunan sa tanang butang, gikan sa katukuran sa usa ka atomo ngadto sa gihan-ay nga mga magilakong-talay, maoy lagmit mahinabo sa kinaugalingon sama sa usa ka soneto ni Shakespeare diha sa usa ka lata sa alpabetong sabaw. Kon kita mosalikway sa Dios, nan ang pagkaanaa sa uniberso mahimong usa ka waykasulbarang misteryo ug ang atong mga kinabuhi mahimong waykahulugan.

Ang hilabihang kaambong sa pagbuhat nagpakita sa harianong himaya ug mga hiyas sa Dios.

Ang kalangitan maoy nagsulti sa himaya sa Dios;
 Ug ang ilang kapunawpunawan maoy nagpadayag
 sa buhat sa Iyang mga kamut.
 (Mga Salmo 19:1)¹

1. Ang tanang mga Kasulatan niini nga libro maoy gikutlo gikan sa New American Standard Bible (NASB). Ang sinanggaang mga komentaryo nagpahayag sa pagpalapad sa NASB nga paghubad nga gitudlo diha sa Bibliyanhong klase nga mga pakigpulong (abilabol

Kay sukad kaniadto sa pagbuhat sa kalibutan ang Iyang dimakitang mga hiyas, Iyang waykatapusang gahum ug divine nga kinaiya, maoy klarong nakita, maoy nasabtan pinaagi sa unsa ang gipanghimo, aron nga sila [mga dimagtotoo] maoy walay ikapamalibad. (Mga Taga-Roma 1:20)

Ang Dios mao ang Magbubuhat; Siya lamang sa tukma ang makatubag sa mga pangutana mahitungud sa mga sinugdanan sa uniberso.

Pinaagi sa Pagtoo Kita Nakasabut

Tungud kay walay usa gawas sa Dios ug sa mga anghel maoy anaa didto sa pagbuhat (Job 38:4-7), ang tanang mga pananaw diha sa gigikanan sa uniberso ug kinabuhi kinahanglang pinasikad sa labing dako diha sa pagtoo kay sa diha sa direktang obserbasyon. Ang pagtoo maoy panabut sa katinuuran pinasikad diha sa awtoridad o kamatinuuron sa Dios o sa usa ka tawo. Human sa pagsusi sa ebidensiya nga gihan-ay pinaagi sa mga ebolusyonista, usa ka siyentista sa husto nagmatngon nga ang ideya sa kinabuhi nga nagsugod sa kinaugalingon mao ang usa ka “butang mahitungud sa pagtoo diha sa kabahin sa biyologo.”² Ang ebolusyonaryong siyensiya maoy nangagpas diha sa pagsalig sa awtoridad ug katinuuran sa mga teyoriya sa katawhan nga nagsalikway sa bibliyanhong pagpanudlo. Kon labaw ugaling, ang pagtoo diha sa katawhan maoy huyang.

kini sa [English] MP3 CD gikan sa R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries, Houston, Texas).

2. G. A. Kerkut, *The Implications of Evolution* (New York: Pergamon Press, 1960), 150.

Ang termino nga ebolusyon maoy gigamit diha sa duha ka mga paagi. Ang mikroebolusyon naghulagway sa gagmay nga mga kausaban nga nahitabo sulud sa mga kaliwatan ug maoy makita. Ang makroebolusyon nagpunting ngadto sa biyolohikal nga mga kausaban og nagresulta diha sa giingong produksiyon sa bag-ong mga kaliwatan pinaagi sa kinaiyanhong mga proseso lamang, ug dili gayud sa laktod makita diha sa mga pag-eksperimento ni sa dilaktod diha sa nabatong linubong nga talaan.

“Tinunglo mao ang tawo kinsa nagsalig diha sa katawhan
Ug naghimo sa unud nga iyang kalig-on.” (Jeremiah 17:5a)

Sa tugbang, si bisan kinsa nga nagdawat sa bibliyanhong pagpanudlo nga ang uniberso maoy gihimo gikan sa wala “pinaagi sa pulong sa Dios” sa ingon naghimo usab pinaagi sa pagtoo. Ingon nga ang magsusulat sa Mga Hebreohanon nagmatuud, ang isyu maoy dili ang salabutan, siyensiya, o empirisismo, apan pagtoo diha sa Pulong sa Dios.

Pinaagi sa pagtoo kita nakasabut nga ang mga kalibutan maoy giandam pinaagi sa pulong sa Dios, aron nga ang unsa maoy makita maoy wala gibuhay gikan sa mga butang nga diin maoy makita. (Mga Hebreohanon 11:3)

Kun kita nagpahayag og pagtoo diha sa Pulong sa Dios ang Magbubuhay, o kita nagpahayag og pagtoo diha sa mapangagpason nga mga teyoriya sa tawo nga nagsalikway sa Dios. Apan sa bisan hain nga paagi kita naggamit sa pagtoo.

Ang Kamatinuuron sa Pulong sa Dios

Ang tibuuk nga Kasulatan maoy gigiyahan pinaagi sa Dios [*theopneustos*] ug maganansiyahon alang sa pagpanudlo, alang sa pagbadlong, alang sa koreksiyon, alang sa pagbansay diha sa pagkamatarong. (2 Timoteo 3:16)

Si apostol Pablo nagtino sa gigikanan sa mga Kasulatan. Bisin pa og ang katawhan maoy mga ahente sa divine nga pagpadayag, sila wala naglalang sa sulud sa Bibliya. Ang Dios

mipadayag sa sulud ug nagsiguro sa pagkatukma sa matag pulong sa orihinal nga mga awtograp. Ang Griyego nga pulong *theopneustos*, gihubad og “gigiyahan pinaagi sa Dios,” sa literal nagpasabut og “gipaginhawa-sa-Dios.”

Ang pagginhawa naglakip og paghanggab ug pagbuga. Ang ‘paghanggab’ sa Kasulatan mao ang ministeryo sa Dios nga Balaang Espiritu, kinsa sa dimakitang gahum misangyaw ngadto sa tawhanong magsusulat sa kompleto ug masubayong mensahe sa Dios. Ang tawhanong magsusulat ‘mibuga’ sa Kasulatan sa dihang siya mitala diha sa pagsulat sa divine nga mensahe. Ang Dios nga Balaang Espiritu maoy migiya sa matag magsusulat nga ang iyang kaugalingong istilo, personalidad, bokabularyo, kaalam, ug mga emosyon maoy wala gitahan. Ang divine nga inspirasyon misiguro nga ang Bibliya, gikan sa sinugdanan hangtod sa katapusan, diha sa iyang orihinal nga mga pulong mao ang tukmang talaan sa hunahuna ug kabubuton sa Dios sa ingon nga Siya naglaraw niini nga mahitabo. Ang tibuuk teksto sa Bibliya maoy managsama ug sa kompletong gikan sa Dios, ang mismong mga pulong nagdala sa awtoridad sa divine nga pagkamagsusulat.

“Ang Dios maoy dili usa ka tawo, nga Siya
mamakak,
Ni usa ka anak sa tawo, nga Siya maghinulsul;
Siya ba miingon, ug Siya wala magbuhat niini?
O Siya ba misulti, ug Siya wala maghimo niini sa
maayo? (Numeros 23:19)

Si Moses, usa ka tawo kinsa adunay parehong gasa sa propesiya ug ang katungdanan sa propeta, milista sa mamugnaong buhat sa Dios diha sa Genesis 1. Bisan pa og si Moses maoy wala didto sa panahon sa pagbuhat, ang Balaang Espiritu mipasiguro, ang usa pinaagi sa direktang pinadayag ang lain pinaagi sa binaba ug sinulat nga mga talaan, nga

si Moses sa tukmang nagtala sa gigikanan sa uniberso ug ang gigikanan sa kinabuhi. Ang divine nga inspirasyon wala misapaw sa tawhanong kinaadman ni Moses, o mitahan sa iyang makapalahing bokabularyo, iyang dikasagarang personalidad, o iyang literaryong istilo.

Kay walay propesiya sa bisan kanus-a nga gibuhat pinaagi sa usa ka lihok sa tawhanong kabubut-on, apan katawhan nga gipalihok pinaagi sa Balaang Espiritu ang misulti gikan sa Dios. (2 Pedro 1:21)

Ang salaysay sa pagbuhat sa Dios maoy sa permanenteng natala diha sa Hebreyo, ang orihinal nga pinulongan sa Genesis. Tungud kay bugtong ang Dios ug ang mga anghel maoy anaa didto sa pagbuhat, ang unang kapitulo sa Genesis mao ang saksi nga pamahayag nga Siya mibutyag ngadto ni Moses. Unsa ka waykapuslanan aron motuyok sama-sa-lawalawa nga mga teyoriya mahitungud sa mga gigikanan sa uniberso nga sa tinuyong nagsalikway og unsay gisulti sa Dios.

Diha sa Sinugdanan

Diha sa sinugdanan [*bereshith*] ang Dios [*Elohim*] mibuhat [*bara*] sa kalangitan ug sa kalibutan [*hashamayim we'et ha'arets*]. (Genesis 1:1)

Ang Dios nga Balaang Espiritu sa pintok nagbutyag sa matahum nga pagbuhat sa uniberso. Ang maong usa ka hamubong katingbanan sa gigikanan sa uniberso nagbungat og pagtagad ngadto sa matag pulong para sa tukmang interpretasyon. Kini dili mao ang katuyoan sa Dios diha sa Genesis 1:1 aron mohatag og usa ka detalyadong pamahayag sa giunsa sa uniberso nga miabut diha sa pagkaanaa, apan aron mopadayag lamang og igong impormasyon para sa pagsabut

sa tawo sa gahum sa Dios diha sa pagbuhat.

Diha sa Hebreyo kini nga bersikulo nagsugod uban ang pangdugtongang pulongan *bereshith*, usa ka kombinasyon sa Hebreyo nga pangdugtongan *be*, nagkahulugan og “diha,” ug *reshith*, nagkahulugan og “sinugdanan.” Kini nga termino sa literal nagsugyot og, “Diha sa sinugdanan nga maoy dili *ang* sinugdanan.” Kini mao ang sinugdanan sa uniberso, apan dili *ang* sinugdanan sa waykatapusang Dios.

Sa wala pa ang kabukiran maoy natawo,
O Imong gipanganak ang yuta ug ang kalibutan,
Bisan pa gikan sa kahangturan hangtod sa
kahangturan, Ikaw mao ang Dios. (Mga
Salmo 90:2)

Ang unang pamulong diha sa Ebanghelyo ni Juan naghinumdom sa pagbuhat nga natala diha sa Genesis 1:1.

Diha sa sinugdanan [*en arche*] mao [*eime*] ang
Pulong, ug ang Pulong maoy [*eime*] uban sa Dios,
ug ang Pulong mao [*eime*] ang Dios. (Juan 1:1)

“Mao” maoy usa ka paghubad sa wamatapos nga aktibong panumbok sa punglihok para sa pagkaanaa, *eime*, “aron.” Ang wamatapos nga panahong naghulagway sa nagpadayong paglihok diha sa milabay nga panahon. Ang Balaang Espiritu migamit niini nga panahong dinhi niini nga bersikulo aron mosangyaw nga “ang Pulong,” ang Ginoong Jesu-Kristo (Juan 1:14), anaa-daan sa pagbuhat sa uniberso. Kining ikatulong-gibalik nga punglihok nagpatigbabaw sa dimokunhod nga pagkaDios ni Jesu-Kristo ug ang Iyang dungang-kaanaa uban sa Dios nga Amahan sa tibuuk eternidad. Si Jesu-Kristo wala miabut diha sa pagkaaduna sa bisan unsang punto sa panahon—Siya sa kanunay “mao Siya.”

Bereshith nagbahin sa milabay nga eternidad gikan sa sinugdanan sa uniberso. Una pa sa Genesis 1:1 walay uniberso nga anaa; dihay walay butang, walay enerhiya, walay oras, bisan unsa gawas sa tulo ka persona nga Dios ug Iyang mga anghel. Ang bersikulo uno nagguba sa babag sa eternidad aron mopahayag sa kalit nga gigikanan sa uniberso—ang bugtong bersikulo diha sa Bibliya aron mobuhat sa ingon. Unum o pito ka mga adlaw maoy wala gikinahanglan para sa Dios aron mobuhat sa uniberso. Ang Dios misulti ug ang uniberso dihadiha miabut ngadto sa pagkaanaa.

Ang Han-ay sa mga Sinugdanan

Ang Bibliya nagtala sa upat ka lahing mga sinugdanan. Ang una, nga maoy dili usa ka tinuud nga sinugdanan, maoy sa waykatapusan, kinaugalingong-kaanaa nga Dios. Ang Dios walay sinugdanan o katapusan. Ang ikaduha mao ang gigikanan sa mga anghel. Diha sa usa ka higayon sa milabay nga eternidad, sa wala pa ang pagbuhat sa uniberso, ang Dios mibuhat sa kasundalohan sa mga anghel. Diha sa pagpakigsulti ngadto ni Job, ang Ginoo mipamatuud nga ang mga anghel anaa-daan sa pagbuhat tungud kay sila anaa aron mosaulog sa buhat-sa-tudlo sa Dios (Mga Salmo 8:3).

“Dis-a man ka [Job] sa dihang Ako [Dios]
mibutang sa katukuran sa kalibutan!
Sultii Ako, kon ikaw adunay pagsabut,
Kinsa ang nagbutang sa iyang mga sukd,
tungud kay ikaw nahibalo?
O kinsa ang mipainat sa linya diha niini?
Og unsa maoy gilubngan sa iyang mga
pundasyon?

O kinsa ang mibutang sa iyang batong-tukoran,
Sa dihang ang mga bitoon sa kabuntagon [mga

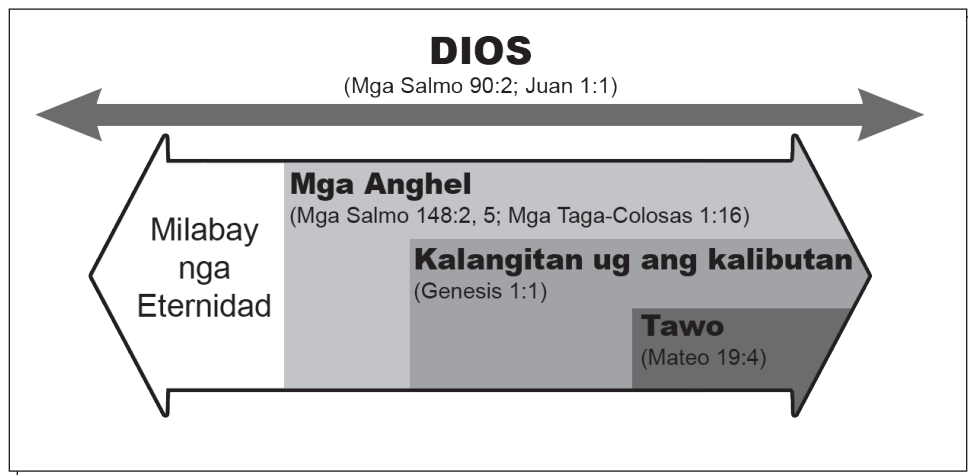
anghel] nagdungan sa pag-awit,
 Ug ang tanang mga anak sa Dios [*bene Elohim*]
 misinggit sa kasadya?” (Job 38:4-7)

Bene Elohim maoy usa ka teknikal nga pamulong nga gigamit sa ikalima ka higayon diha sa Karaang Testamento (Genesis 6:2, 4; Job 1:6; 2:1; 38:7). Kini nga pamulong maoy sa kanunay gigamit para sa mga anghel bisan og pinili o nilaglag. Apan sa dihang ang Dios “mibutang sa katukuran sa kalibutan” ang mga anghel maoy wamabahin; si Lucifer ug ang usa-sa-tulo-ka-bahin sa mga anghel wala pa mirebelde diha sa pagkaarogante. Busa, “*tanang* mga anak sa Dios misinggit sa kasadya” (mga italiko gidugang).

Ang ikatulong sinugdanan mao kadtong sa “kalangitan ug ang kalibutan” (Genesis 1:1). Ang uniberso maoy gibuhad isip ang ginharian sa mga anghel. Dinhi sila midumala ug mibuhad sa bisan unsang mga responsibilidad ug mga gimbuhaton nga ang Dios mihatag para kanila. Sulud niining gidugayon sa panahon, si Lucifer mirebelde batok sa Dios ug midani sa usa-sa-tulo-ka-bahin sa mga anghel aron mosunud kaniya (Isaiah 14:12-14; Ezekiel 28:12-18; Pinadayag 12:4a). Ang natad sa panggubatan niini nga una-sa-kasaysayang anghelanong pag-alsa mipataliwala diha sa usa ka gamay nga planeta diha sa uniberso. Kuyog sa sala ug daotan, ang pagrebelde ni Satanas midala og kaguliyang diha sa kalibutan.³ Isip kabahin sa paghukum sa Dios batok sa rebeldeng mga anghel ang planeta maoy gitabonan diha sa kangitngit; walay kahayag o kainit ang nag-ulbong katubigan sa “kinahiladman” mibagtok paingon sa usa ka naglutaw nga nabagtok nga yelo (Genesis 1:2). Sa dili

3. Ang pag-alsa ni Satanas misugod sa anghelanong away, ang dimakitang espirituhanong gubat taliwala sa kasundalohan ni Satanas ug sa kasundalohan sa Dios. eTan-awa sa Thieme, *The Angelic Conflict* (Houston: R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries, 2012). Sa umaabot, mga sangang-reperensiya ngadto sa akong mga libro magkutlo lamang sa magsusulat, titulo, petsa sa publikasyon (diha sa unang reperensiya), ug panid (mga panid). Tan-awa usab sa Thieme, *Satan and Demonism* (1996); *Christian Suffering* (2002), 158-71.

pa ang kalibutan mahimong mapuy-an pagbalik, ang pag-ayo maoy gikinahanglan.

ANG UPAT KA MGA SINUGDANAN

Ang ikaupat nga sinugdanan mao ang tawhanong kaliwatan. Ang Dios mibag-o pag-usab sa kalibutan para sa Iyang katapusang pagbuhat, tawo.

Ug Siya [Jesus] mitubag ug miingon, “Wala ba kamo makabasa, nga Siya kinsa mibuhat *kanila* gikan sa sinugdanan MIHIMO KANILA NGA LALAKI UG BABAYE?” (Mateo 19:4)

“Dios Mibuhat”

Ang mga sinugdanan sa uniberso diha sa Genesis 1:1 wala naghatag og mga detalye sa pagbuhat sa Dios. Ang mubo nga katingbanan sa yano nagsugyot sa pagbuhat nga gihimo pinaagi ni *Elohim*. Kini nga daghanang Hebreyo nga pungan para sa Dios nagpunting ngadto sa tanang tulo ka katumbas, parehang waykinutuban, parehang waykatapusan nga mga

persona sa divine nga Trinidad.⁴ Ang *Elohim* nagpalutaw sa esensiya o karakter sa Dios. Ang Dios maoy giingon nga usa ra o managsama diha sa esensiya (Deuteronomio 6:4; 1 Timoteo 2:5), apan tulo diha sa persona (2 Mga Taga-Corinto 13:14). Ang esensiya naghulagway sa pagkaanaa o karakter sa usa ka persona, unsa kana nga pagkatawo. Ang matag persona sa Trinidad naghuput sa matag karakteristik sa pagkaDios.⁵ Tanang tulo ka mga myembro sa kinaiya sa Dios maoy miapil diha sa pagbuhat, bisan pa og ang Dios nga Anak, ang nagpakatawhanon nga si Jesu-Kristo, mao ang tinuud nga magbubuhat.

Tanang mga butang miabut diha sa pagkaanaa pinaagi Kaniya [Jesu-Kristo], ug labot pa Kaniya walay miabut diha sa pagkaanaa nga nakaabut diha sa pagkaanaa. (Juan 1:3)

Kay pinaagi Kaniya [Jesu-Kristo] ang tanang mga butang maoy gihimo, *pareho* diha sa kalangitan ug diha sa kalibutan, makita ug dimakita, bisan kon mga trono o mga kagamhanan o mga magmamando o mga awtoridad—tanang mga butang maoy gihimo pinaagi Kaniya ug para Kaniya. (Mga Taga-Colosas 1:16)

Ang tumong sa unang pagbuhat sa Dios mao ang gilangkub diha sa pamulong “ang kalangitan ug ang kalibutan” (Genesis 1:1). Ang Hebreyo wala naglakip og bisan usa ka pulong nga makompara ngadto sa atong pulong “uniberso.” Ang uniberso maoy gibutyag pinaagi sa pamulong “kalangitan

4. Thieme, *The Trinity* (2003).

5. Ibid. Ang mga hiyas sa pagkaDios naglakip sa kinalabwang-kamandoan, pagkamatarong, hustisya, gugma, waykatapusang kinabuhi, omniscience, omnipresence, omnipotence, dimausab, kamatinuuron.

ug ang kalibutan.” “Kalangitan,” *hashamayim*, maoy diha sa daghanan og nagtumbok sa tanang mga planeta, kabitoonan, mga magilakong-talay, itum nga mga buho, mga nebula—tanang butang diha sa uniberso *gawas* sa kalibutan. *Ha’aretz* nagpunting sa piho ngadto sa planetang kalibutan. Unsa ka dikasagaran nga ang Dios nagpili gikan sa tibuuk uniberso niining usa ka gamay nga planeta para sa usa ka talagsaong papel diha sa Iyang plano!

Upat ka mga Pulong para sa “Buhat”

Ang Karaang Testamentong Hebreyo naggamit og upat ka mga pulong aron mohulagway sa buhat sa Dios diha sa pagbuhat. Ang una, *bara*, maoy gigamit lamang uban ang Dios isip ang hilisgutan. Sa kinatibuk-an, kini nga pulong nagpasabut og “aron mobuhat o aron modala paingon sa pagkaanaa pinaagi sa divine nga mando.” Ikaduha diha sa Genesis 1 ang konteksto nagsugyot sa *bara* nga adunay labaw pa sa pihong kahulugan, “aron mobuhat gikan sa wala.” Ang Dios mibuhat sa parehong uniberso (Genesis 1:1) ug sa tawhanong kalag (Genesis 1:27) gikan sa wala. Ang mga batid sa teyolohiya nagtawag niini og *creatio ex nihilo*.

(*Asah*), ang ikaduhang termino, sa kinatibuk-an nagpasabut og “aron mohimo.” Diha sa pipila ka mga konteksto kini adunay mas tukmang kahulugan, “aron mobuhat og usa ka butang pinasikad sa usa ka sundanan.” Sa dihang gamiton sa pagbuhat sa kahanginan (Genesis 1:7), adlaw, buwan, kabitoonan (Genesis 1:16), ug kahayupan (Genesis 1:25), ang *asah* naghulagway sa pag-ayo sa Dios sa planeta human sa kaguliyang sa Genesis 1:2. Sa mas piho, ang *asah* naghulagway sa gigikanan sa tawhanong kalag aron mopalutaw sa iyang pagbuhat pinasumikad diha sa sundanan sa dimakitang esensiya sa Dios (Genesis 1:26-27). Ang Balaang Espiritu migamit sa parehong *bara* ug *asah* aron mopalutaw sa

katalagsaon sa tawhanong kalag nga gihimo diha sa imahen sa Dios.⁶

Unya ang Dios miingon, “Atong himoon [*asah*] ang tawo diha sa Atong imahen, pinasikad ngadto sa Atong pagkapareho.” (Genesis 1:26a)

Ug ang Dios mibuhat sa [*bara*] tawo diha sa Iyang kaugalingong imahen, diha sa imahen sa Dios Siya mibuhat [*bara*] kaniya; lalaki ug babaye Siya mibuhat [*bara*] kanila. (Genesis 1:27)

Ang ikatulong Hebreyo nga pulong, (*yatsar*), maoy gigamit para sa pagporma sa usa ka butang sama sa usa ka magkukulon nga naghulma sa yuta. Ang Isaiah 45:18 naggamit sa *yatsar* aron mohulagway sa pag-ayo sa kalibutan human sa kaguliyang sa Genesis 1:2. Ang *yatsar* usab naghulagway sa pagporma sa pisikal nga lawas ni Adan gikan sa “abog” o mga kemikal sa yuta, samtang ang pagbuhat sa iyang kalagnong kinabuhi maoy gihulagway pinaagi sa *bara* ug *asah*.⁷

Unya ang GINOONG Dios miporma og [*yatsar*] tawo sa abog nga gikan sa yuta, ug ginhawaan sa sulud sa iyang lungag sa ilong ang ginhawa sa kinabuhi [kalagnong kinabuhi]; ug ang tawo nahimong usa ka buhing tawo. (Genesis 2:7)

Diha sa kalainan sa *yatsar*, nga mihulagway sa pagbuhat sa lawas nga ang Dios mihimo para sa lalaki (Genesis 2:7), ang ikaupat nga pagbuhat nga punghok (*banah*), “aron motukod,” naghulagway sa divine nga paghulma sa lawas sa babaye.

6. Thieme, *The Origin of Human Life* (1994), 3-6.

7. Ibid.

Ug ang GINOONG Dios mihulma [*banah*] ngadto sa usa ka babaye ang gusok nga Siya mikuha gikan sa lalaki, ug midala kaniya ngadto sa lalaki. (Genesis 2:22)

Ang paggamit sa unang tulo niining mga pulonga nga dungan diha sa Isaiah 45:18 nagpamatuud sa kalainan tali sa una nga pagbuhat sa Dios sa uniberso (Genesis 1:1) ug sa iyang ulahing pag-ayo (Genesis 1:2).

Kay busa nag-ingon ang GINOO, kinsa mibuhat [*bara*—gikan sa wala] sa kalangitan (Siya mao ang Dios kinsa miporma [*yatsar*] sa kalibutan ug mihimo niini [*asah*—miayo niini gikan sa naanang daan nga materyal], Siya mitukod niini ug wala mibuhat [*bara*] niini og usa ka waypulus nga lugar [*tohu*], *Apan* miporma [*yatsar*] niini aron pagapuy-an), “Ako mao ang GINOO, ug wala nay lain pa.” (Isaiah 45:18)

Ang propeta Isaiah sa tataw nag-asoy nga ang Dios wala mibuhat (*bara*) sa orihinal nga kalibutan nga usa ka waypulus-nga-yuta (*tohu*). Ang una nga pagbuhat sa uniberso maoy perpekto diha sa matag paagi. Ang pamulong “kalangitan ug ang kalibutan” (Genesis 1:1) maoy usa ka Hebreyo nga pamulong para sa usa ka han-ay, hapsay nga kalibutan, dili ang dihapsay nga kaguliyang sa Genesis 1:2.⁸ Sa ulahi, tungud sa magubuton nga pag-alsa nga nagresulta gikan sa satanasnong pag-alsa, ang Dios mihukum sa kinaunhan nga kalibutan ug gitabonan kini sa kangitngit (Genesis 1:2). Kini nahimong

8. Bruce K. Waltke, “The Creation Account in Genesis 1:1-3: Part III: The Initial Chaos Theory and the Precreation Chaos Theory,” *Bibliotheca Sacra* 132 (July-Sept., 1975): 218.

usa ka dimapuy-an nga waypulus-nga-yuta. Ang Dios unya miayo ug miporma (*yatsar*) sa kalibutan para sa puy-anan sa katawhan.

KAGULIYANG

Ug [Apan] ang kalibutan maoy [nahimo] wayporma ug waysulud [*tohu wabohu*], ug ang kangitngit maoy diha sa ibabaw nga bahin sa kahiladman [*tehom*]; ug ang Espiritu sa Dios maoy naglihok diha sa ibabaw nga bahin sa katubigan. (Genesis 1:2)

Ang pagpakitag timailhan ug matilimad-ong taras sa bersikulo dos maoy diha sa mailhang kalainan ngadto sa waylipodlipod nga pagsaysay sa bersikulo uno. Tungud kay kita nasayod nga ang Dios maoy perpekto ug ang Iyang buhat maoy perpekto (Deuteronomio 32:4; Mateo 5:48), nan kita nasayod nga ang kalibutan maoy wala gibuhat nga diperpekto. Bisan pa ang Genesis 1:2 nagpukaw og usa ka imahen sa usa ka kalibutan nga nahimong usa ka lahi nga lugar kay sa unsay orihinal nga gibuhat sa Dios.

Kinadaghanan sa English nga mga bersiyon sa sayup naghubad sa bersikulo dos isip sunud-sa-han-ay, “ug ang kalibutan maoy,” imbis sa isip usa ka kalainan ngadto sa bersikulo uno.⁹ Kon ang bersikulo dos maoy sunud-sa-han-ay,

9. Diha sa Hebreyo nga sintaksis ang usa ka sunud-sa-han-ay nga kahubaran maoy gipadayag pinaagi sa usa ka (*waw*) + punglihok + pungan nga han-ay sa pulong. Ang usa ka mabulagong panugtong o nagporma og kalainan nga kahubaran maoy gipadayag pinaagi sa usa ka *waw* + pungan + punglihok nga han-ay sa pulong sama diha sa Genesis 1:2. Bruce K. Waltke ug M. O'Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax* (Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 1990), 650-51. Sa gramatikanhon, kini nagpaila og tulo ka sumala sa kabutang nga mga kabihayag diha sa bersikulo dos nga naghulagway sa mga panghitabo nga anaa-daan sa bersikulo tres sa dihang ang Dios misulti ug misugod sa unang adlaw sa pag-ayo.

ang “wayporma ug waysulud” (*tohu wabohu*) sumpay unta uban ang inisyal nga pagbuhat sa uniberso. Ang unang bersikulo mao unta ang usa ka paghulagway sa pagbuhat sa Dios sa usa ka diperpekto ug depektoso nga uniberso. Ang bersikulo uno mohulagway lamang sa mga galamaon nga maoy “wayporma ug haw-ang.” Kini nagsupak sa perpektong karakter sa Dios.

Apan ang bersikulo dos sa tinuud nagsugod uban sa usa ka mabulagong panugtong nga kabihayag, “apan,” og gisundan pinaagi sa Hebreyo nga punglihok (*hayah*), “nahimo,” diha sa qal perfect. Sa dihang hubaron sa husto “apan ang kalibutan nahimo,” kini maoy tataw nga ang kalibutan nakasinati og usa ka magun-ubon nga pagkausab. Ang kalainan nagpalutaw sa dramahanon ug hingpit nga pagkabalhin gikan sa usa ka sa hingpit naporma ug perpektong planeta ngadto sa dikatuboan nga kasulupan. *Tohu wabohu* sa kanunay naghulagway sa mga resulta sa divine nga paghukum (Isaiah 34:11; Jeremiah 4:23-26). *Tohu* nagkahulugan og “waypulus, kaawaaw, usa ka dihusay nga kalibog.” *Bohu* nagkahulugan og “waysulud, haw-ang.” Unsa nga una-sa-kasaysayan nga paghukum ang nakaguba sa hilabihan sa planeta?

Ang Hinungdan sa Kaguliyang

Nagsunud sa pagbuhat sa uniberso ug sa wala pa ang pagbuhat sa tawo ang kabubut-on sa mga anghel maoy gisulayan. Sila ba, gikan sa ilang kaugalingong gawasnong kabubut-on, mosilbi ug mosunud sa Dios o morebelde batok Kaniya? Kadto mao si Lucifer, ang pinaka gamhanan ug manggialamon sa tanang mga anghel, kinsa sa kaarogante naibog nga mahimong susama sa Dios (Isaiah 14:13-14). Pinaagi sa negatibong kabubut-on usa-sa-tulo-ka-bahin sa mga anghel ang misunud ni Lucifer diha sa iyang pag-alsa (Pinadayag 12:4a). Isip pangulo niini nga pagrebelde batok sa

Dios, si Lucifer nahimong si Satanas, ang kaaway sa Dios.¹⁰ Diha sa paghukum ang Dios mitambog ni Satanas uban sa iyang nangalaglag nga mga anghel ngadto sa usa ka gamay nga planeta diha sa uniberso, kalibutan (Ezekiel 28:17-18). Usa ka kahimtang sa gubat ang nahitabo, uban ang kalibutan isip sentro sa lugar sa panggubatan.

Ang Dios mipatawag sa usa ka bista aron mohukum sa nangalaglag nga mga anghel. Diha sa perpektong hustisya ug pagkamatarong ang Dios mipahamtag silot nga si Lucifer sad-an ug misentensiya kaniya ug sa tanan niyang mga ulipon ngadto sa eternidad diha sa linaw sa kalayo (Mateo 25:41).

Ang paghukum sa Dios usab mipalong sa mga kahayag diha sa uniberso, ang natad sa anghelanong away. Usa ka pagkawalay kahayag nagkahulugan og usa ka pagkawalay kainit. Pagkawalay kainit ang katubigan nga naglukup sa kalibutan maoy mibagtok sa kabugnaw. Human ang dakong pundok ni Satanas miguba sa planeta, ang Dios mipabaha sa iyang ibabaw nga dapit, unya miputus niini diha sa yelo.

“Kangitngit” ug “kinahiladman” nagpasabut og daotang mga hitabo sa tibuuk Balaang Kasulatan. Kangitngit maoy sa makadaghan usa ka kaamgiran para sa daotan ug espirituhanong kangitngit (Exodo 10:21-23; Mga Salmo 35:6; Joel 2:2; Mateo 4:16; Juan 3:19). Ang Hebreyo nga pulong *tehom*, gihubad og “kinahiladman,” maoy simbolikanhon sa kaguliyang ug kamatayon. Inubanan sa *tohu* ug *bohu* kini nga mga pulong naghulagway og usa ka nahitaboan sa matinguhaog daotan nga kagun-uban.

Si Satanas, karon isip ang kaaway, mihagit sa divine nga hukum. Ang iyang depensa: Unsaon man sa usa ka makiangayon ug mahigugmaong Dios nga motambog sa iyang mga binuhat ngadto sa usa ka linaw sa kalayo? Si Satanas misaway sa grasya ug pagkamatarong sa Dios. Bisan og

10. Ang Hebreyo sa (*Satan*) nagkahulugan og “tigpasangil, kaaway.”

ang Dios diha diha makatambog sa masipalaong mga anghel paingon sa waykatapusang kalaglagan, Siya wala mobuhat. Ang Dios mitugot sa apelar ni Satanas aron mopakita sa Iyang grasya ug pagkamatarong ngadto sa mga anghel para sa tibuuk eternidad.¹¹ Ang Dios moayo pagbalik sa planetang kalibutan ug mobuhat sa tawhanong kaliwatan aron mosulbad niining anghelanong away.

Katingbanan sa mga Hitabo taliwala sa Genesis 1:1 ug 1:2

1. Diha sa bersikulo 1 ang Dios mibuhat sa perpektong kalangitan ug kalibutan. Ang kalibutan maoy wala diha sa usa ka kahimtang sa kaguliyang.
2. Nagsunud niini nga bersikulo, usa ka katalagman ang miabut diha sa uniberso nga misentro diha sa planetang kalibutan.
3. Kini nga katalagman mao ang pagkalaglag ni Satanas (Isaiah 14:12-17; Ezekiel 28:11-19) ug ang nagsunud nga anghelanong away nga mibali sa orihinal nga kalibutan ngadto sa pagkabiniyaan ug kaguliyang.
4. Busa, ang una-sa-kasaysayang anghelanong away misugod taliwala sa mga bersikulo 1 ug 2 ug sa katapusan maoy pagasulbaron pinaagi sa tawhanong kasaysayan.
5. Ang pagkaguba sa orihinal nga kalibutan maoy direktang may kalambigitan ngadto sa pagkalaglag ni Satanas ug sa anghelanong away (Isaiah 14:17).
6. Ang divine nga paghukum nga gipahamtang batok sa nangalaglag nga mga anghel (Mateo 25:41) miapil sa pagtabon sa kalibutan diha sa kangitngit.
7. Taliwala sa Genesis 1:1 ug 1:2, ang kalibutan maoy

11. Thieme, *The Angelic Conflict*, 11-19; *Christian Suffering*, 158-71.

giputus diha sa yelo. Sa ilalum sa yelo ang tanang butang maoy kaguliyang (*tohu wabohu*); ibabaw sa yelo, kangitngit.

PAG-AYO

Uban sa malipayong pagpaabot ang mga anghel mihulat sa tubag sa Dios ngadto sa apelar ni Satanas. Diha sa katingala sila nakakita sa Iyang pagtagad nga nagpunting diha sa mismong planeta nga mao ang sentro sa daotang pagrebelde.

Ug ang Espiritu sa Dios maoy naglihok [*rachaph*] diha sa ibabaw nga bahin sa katubigan. (Genesis 1:2*b*)

Ang kalibutan, gitabonan pinaagi sa mibagtok nga yelo, maoy haw-ang sa kinabuhi. Bugtong ang Dios ang makahimo og kinabuhi diha sa usa ka dikatuboan nga kalibutan. Pag-ayo gikan sa kaguliyang misugod uban ang pagbag-o nga kalihukan sa Dios nga Balaang Espiritu. Ang grasya sa Dios makapabalhin sa kaguliyang ngadto sa kahan-ay.

Ang Hebreyo nga *rachaph* nagkahulugan og “aron molihok og inanay sa ibabaw, mokayabkayab, o molumlum.” Ang inahan nga mga langgam maglumlum ibabaw sa ilang piso aron mopainit kanila ug aron mohatag kanila og kalagsik (Deuteronomio 32:11). Diha sa usa ka susamang paagi ang Dios nga Balaang Espiritu mipainit ug milihok ibabaw sa nabagtok nga kalibutan, nagtunaw sa tubig aron moandam sa kalibutan para sa pag-ayo ug puy-anan.

Ang mangitnit, nagkaguliyang nga kalibutan nagsusama sa kahimtang sa diluwas nga tawo. Ang matag tawhanong binuhat maoy natawo sa sulud niining kalibutana nga usa ka makasasala ug ubus sa silot sa sala, espirituhanong kamata-

yon, nga mao ang pagkahimulag gikan sa Dios.¹² Pareha sa waykinabuhi, unang kalibutan, ang espirituhanong patay nga tawo maoy nalimin diha sa espirituhanong kangitngit (2 Mga Taga-Corinto 4:3-4), nga waypaglaum sa waykatapusang kinabuhi. Ang bugtong paglaum sa espirituhanong kinabuhi nag-abut gikan sa Dios. Unsa ang natuman sa Balaang Espiritu para sa kalibutan diha sa pagbag-o, Siya naghimo diha sa pagkahimugso-pag-usab sa dihang ang usa ka tawo nagtoo diha ni Jesu-Kristo para sa kaluwasan (Juan 3:5-8).¹³

Siya miluwas kanato, dili tungud sa mga binuhatan nga kita nakahimo diha sa pagkamatarong, apan sumala sa Iyang kalooy, pinaagi sa paghugas sa pagkahimugso-pag-usab ug sa pagbag-o pinaagi sa Balaang Espiritu. (Titus 3:5)

Ang Unang Adlaw: Kahayag ug Kangitngit

Unya ang Dios miingon [*amar*], “Tugoti nga adunay kahayag [*or*]”; ug dihay kahayag. (Genesis 1:3)

Ibabaw sa maitum nga kaguliyang ang Espiritu sa Dios milihok aron moandam sa kalibutan para sa mamugnaong Pulong sa Dios. Samtang ang Balaang Espiritu mao ang nag-unang ahente diha sa unang mga lihok sa pag-ayo, *Elohim*, ang daghanang pulong para sa “Dios,” nagsugyot nga ang Amahan ug ang Anak usab mikaput sa papel. Ang punglihok nga *amar*,

12. Thieme, *The Barrier* (2003).

13. Pagkahimugso-pag-usab mao ang bibliyanhong termino para sa espirituhanong pagkatawo, o pagka “natawo pag-usab,” ang impyutasyon sa waykatapusang kinabuhi sa higayon nga ang usa ka tawo nagtoo diha ni Jesu-Kristo para sa waykatapusang kaluwasan. Ang usa ka nahimugso-pag-usab nga tawo maoy nakalabang gikan sa espirituhanong kamatayon ngadto sa espirituhanong kinabuhi.

usa ka ikatulong panglalaki nga pangusahan, nagkahulugan nga bugtong usa ka myembro sa pagkaDios, ang Amahan, ang misulti. Ang *amar* nagkahulugan og aron mosulti diha sa usa ka tingog ug nagdahum-daan sa pagplano ug katuyoan. Ang magsusulat sa Mga Hebreohanon nagpahimatuud nga ang Dios misulti ug ang kalibutan maoy naayo (Mga Hebreohanon 11:3).

Pinaagi sa pulong sa GINOO ang kalangitan maoy nahimo [*asah*],
Ug pinaagi sa ginhawa sa Iyang baba ang tanan nga ilang kasundalohan. (Mga Salmo 33:6)

Panahon sa unum ka mga adlaw sa pag-ayo ug pagbuhat ang Dios *misulti* sa ikawalo ka higayon aron mobutyag sa usa ka divine nga sugo. Ang parehong gramatikanhong Hebreyo nga pormula maoy gigamit aron motala sa divine nga mando ug katumanan: ang pamulong “unya ang Dios miingon” og gisundan sa usa ka qal imperfect nga punglihok og gigamit isip usa ka panugo, “tugoti nga adunay.” Si Moses naggamit sa “unya ang Dios miingon” aron mopahayag sa mando sa Dios nga Amahan. Ang katumanan maoy gitino diha sa pamulong, “ug ang Dios mibuhat [*bara*]” o “ug ang Dios mihimo [*asah*]” aron mohulagway sa buhat sa Dios nga Anak o sa Dios nga Balaang Espiritu diha sa pagtuman sa dekrito sa Amahan.

“Unya” naghubad sa Hebreyong *waw* nga sumpaysumpay, sa literal “ug unya,” nga nagsumpay sa bersikulo tres uban ang mga panghitabo nga gihulagway diha sa bersikulo dos.¹⁴ Ang kalibutan maoy usa ka mangitngit, nagkaguliyang nga kadaot sa dihang ang Dios misulti diha sa unang adlaw sa pag-ayo.

“Tugoti nga adunay” mao ang qal imperfect sa *hayah* nga

14. Ang *waw* nga sumpaysumpay maoy gihubad og “unya,” nagkahulugan sa literal og “ug unya.” Ang matag “ug unya” diha sa Genesis 1:3, 6, 9, 11, 14, 20, 24, 29; ug 2:3 nagpaila og usa ka pagbalhin ug pag-uswag ngadto sa sunud nga mamugnaong kalihukan sa Dios.

gigamit isip usa ka panugo. Ang Dios mimando sa kahayag nga moabut sa pagkaanaa, ug dihay kahayag.

Kay Siya misulti, ug kini maoy nahitabo;
Siya mimando, ug kini mipadayon.
(Mga Salmo 33:9)

KAHAYAG UG KANGITNGIT GIBULAG

Ang Dios misugod og pag-ayo uban ang pagbuhat sa kinaiyahan, pisikal nga kahayag, dili ang kahayag nga gikan sa usa ka nagpadan-ag nga katibuk-an o sa usa ka igpang-aninag. Ang kahayag maoy masanagon nga enerhiya nga naghimo sa pagkaanaa sa kinabuhi nga posible. Ang kangitngit dili makapalahutay sa tanum, hayup, o tawhanong kinabuhi. Ang nabagtok nga yelo nga maoy milihok isip usa ka naglimin nga kordon libot sa kalibutan maoy natunaw. Ang pagbuhat sa kahayag maoy makapalahutay sa kinabuhi ug magpugong sa tanang tubig sa ibabaw sa yuta diha sa kalibutan gikan sa pagbagtok pag-usab.

Ug ang Dios nakakita nga ang kahayag maoy maayo [tov]; ug ang Dios mibulag sa kahayag gikan sa kangitngit. (Genesis 1:4)

Ang Dios mipadayag sa kahayag nga maoy maayo, apan dili ang kangitngit. “Ang Dios nakakita” maoy usa ka antropomorpismo aron mopatin-aw ngadto sa katawhan ang taras sa Dios paingon sa Iyang kaugalingong pagbuhat.¹⁵ “Maayo” (tov) maoy usa ka pagmatuud nga ang kahayag nga

15. Ang usa ka antropomorpismo maoy usa ka garay sa panulti nga gigamit diha sa Bibliya aron motumbok ngadto sa Dios pinaagi sa pinulongang pagpasabut sa lawasong pisikal nga karakteristik nga Siya wala sa tinuud naghuput aron nga ang tawo makasabut sa Iyang divine nga mga palisiya ug mga kalihukan.

gibuhat maoy tukma og unsa ang giplano sa Dios.

Ang pagbuhat sa kahayag wala sa hingpit mipawala sa kangitngit. Ang Genesis 1:3 mao ang sinugdanan sa buhat sa Dios, nga motapos uban sa usa ka umaabot nga kapanahonan sa dihang ang kangitngit mahanaw na (Pinadayag 22:5). Diha sa Genesis 1:4 ang Dios mibulag sa kahayag gikan sa kangitngit ug mihatag ngadto sa matag usa og usa ka pihong ginsakpan sa kalihukan.

Sa tibuuk Kasulatan ang kangitngit nahisakup ngadto sa demonyo ug maoy usa ka kaamgiran para sa sala, espirituhanong kamatayon, ug sa ginharian ni Satanas. Diha sa kalainan, ang ginsakpan sa Dios mao ang kahayag. Ang Dios Mismo mao ang kahayag ug “diha Kaniya wala gayuy kangitngit” (1 Juan 1:5). Ang Nagpakatawo nga Pulong sa Dios, Jesu-Kristo, mao ang “kahayag sa kalibutan” (Juan 8:12). Ang gisulat nga Pulong naghatag og kahayag diha sa kalag sa magtotoo (Mga Salmo 119:105, 130). Ang Ebanghelyo mao ang kahayag (2 Mga Taga-Corinto 4:3-4; 2 Timoteo 1:10). Sa dihang ang usa ka tawo nagtoo diha ni Jesu-Kristo isip Manluluwas, ang Dios nagbalhin sa magtotoo gikan sa ginharian sa kangitngit ni Satanas paingon sa ginharian sa kahayag sa Dios (Mga Taga-Colosas 1:12-13).

“Aron moabli ang ilang mga mata aron nga sila mobalhin gikan sa kangitngit ngadto sa kahayag ug gikan sa kagamhanan ni Satanas ngadto sa Dios, aron nga sila makadawat og kapasayloan sa mga sala ug sa usa ka panulundon taliwala niadtong kinsa maoy gilain pinaagi sa pagtoo diha Kanako.” (Mga Buhat 26:18)

Ang yawa dili makamugna og kahayag, makabuhat og kinabuhi, ni makahatag og pagkahimugso-pag-usab. Si Satanas sa katapusan walay mahimo nga bisan unsa nga

makapalambo para sa katawhan, niini nga kalibutan, o sa uniberso. Ang Dios mitugot sa kangitngit aron dungang-anaa uban ang kahayag sama ra nga Siya nagtugot sa nangalaglag nga mga anghel aron mopadayon sa pagkaanaa uban ang pinili nga mga anghel ug mga dimagtotoo aron dungang-anaa uban sa mga magtotoo. Apan sa dihang si Kristo mobalik aron motukod sa Iyang ginharian diha sa Ikaduhang Pag-abut wala na gayuy kangitngit, tungud kay ang tibuuk kalibutan mahayagan pinaagi sa Iyang presensiya.

“Wala na kanimo ang adlaw para sa kahayag inig
ka adlawan,
Ni para sa pagdan-ag nga ang buwan maghatag
kanimo og kahayag;
Apan ikaw aduna ang GINOO para sa usa ka
malungtarong kahayag,
Ug ang imong Dios para sa imong himaya.”
(Isaiah 60:19)

ADLAW UG GABII

Ug ang Dios mitawag sa kahayag og adlaw, ug ang kangitngit Siya mitawag og gabii. Ug adunay kagabhion [*wayhiy erev*] ug adunay kabuntagon [*wayhiy boqer*], usa ka adlaw [*yom*]. (Genesis 1:5)

Ang tanang binuhat nga mga butang kinahanglang adunay kapangalanan. Kini nga pamulong, “Ang Dios mitawag sa kahayag og adlaw,” nagpalutaw sa kamahinungdanon sa mga pulong ug mga termino diha sa Kasulatan. Samtang ang Dios mibulag ug miila sa mga bahin sa Iyang pagbuhat, Siya migamit og pihong bokabularyo aron mapahayag kadtong mga kalainan. Ang unang kalainan mao ang “adlaw” ug “gabii.” Kini nga paninugdan para sa paggama og kapangalanan nagpalutaw sa

kamahinungdanon sa bokabularyo para sa paghunahuna ug pagsabut diha sa hunahuna. Diha sa sunud nga pagpadayag ang mga pulong ug mga termino nga gigamit sa Dios nga Balaang Espiritu mihimo sa katawhan nga makahunahuna sa tukma mahitungud sa doktrina nga gisangyaw sa Dios. Ang mga pulong, bokabularyo, ug mga kategoriya maoy sa ingon gitukod gikan sa sinugdan sa pag-ayo isip gikinahanglan para sa paghunahuna ug kinahanglanon-kaayo para sa pagsabut sa Dios. Ang Dios mihingalan sa mga bahin sa pagbuhat sa higayon lamang sa unang upat ka mga adlaw sa pagbuhat. Kini mipahiluna sa bokabularyo sa tawo sa igo aron nga ang tawo makatuman sa mando diha sa Genesis 2:19 aron modawat sa katungdanan sa paagi sa paghingalan ug pagkategoriya sa pagbuhat sa Dios.

Human ang Dios mibulag sa kahayag gikan sa kangitngit, ang kinaiyahang kahayag maoy mihugup ibabaw sa kalibutan. Kini nga talagsaong kahayag wala midan-ag gikan sa bisan unsang mga banwag o bandahanan-sa-kahayag nga mga katibuk-an. Ang Dios wala pa midestino sa kahayag paingon sa adlaw, buwan, ug kabitoonan (Genesis 1:14-16). Katunga sa kalibutan maoy naligo diha sa kahayag, ang nahibilin diha sa mangiob nga kangitngit. Ang kahayag ug kangitngit maoy gidisenyo aron mopadayon nga sunudsunud para sa pihong mga paglat-ang-lat-ang.

Kon sa tukma pagahubaron, ang Hebreyo nga *wayhiy erev* nagkahulugan og “unya kini nahimong kilumkilum.” *Wayhiy boqer* nagkahulugan og “unya kini nahimong kabuntagon.” Ngano man nga kini *nahimong* kagabhion ug kabuntagon? Ang kalibutan misugod sa pagtuyok diha sa iyang aksis. Samtang ang kalibutan mituyok, ang ibabaw nga bahin sa hinayhinay mahimong ngitngit, unya mitungha pagbalik paingon sa kahayag samtang ang pagtuyok mipadayon. Sa ingon niini natapos ang unang baynte-kwatro-oras nga adlaw.

ANG GITAS-ON SA MGA ADLAW

Pila ka teyistikong mga ebolusyonista nagtinguha aron mahusay ang bibliyanhong pagbuhat nga pamahayag uban ang teyoriya sa ebolusyon pinaagi sa pagtandi sa unum ka *mga adlaw* sa Genesis 1 uban ang hiyolohiyang *mga kapanahonan*.¹⁶ Kini nga mga adlaw ba gipatas-an sa dimasukod nga kutay sa panahon o literal, baynte-kwatro-oras nga mga adlaw?

Diha sa Bibliya ang termino sa “adlaw” *maka* hingalan sa gipatas-ang mga higayon sa panahon. “Ang adlaw sa GINOO” naghulagway sa gitipong 1,007 ka katuigan sa Kalisdanan, Ikaduhang Pag-abut, ug Milenyo (Isaiah 13:6; Joel 2:1), ug “ang adlaw sa Dios” nagtino sa eternidad (2 Pedro 3:12). Usab, ang “adlaw” panagsa naghingalan sa usa ka higayon sa panahon nga mas mubo pa kay sa baynte-kwatro ka mga oras. “ANG ADLAW SA KALUWASAN” (2 Mga Taga-Corinto 6:2) naglarawan sa higayon nga ang usa ka tawo nagtoo diha ni Kristo. “Ang adlaw ni Kristo” (Mga Taga-Filipos 1:10) naghulagway sa Pagsakgaw sa Simbahan, nga mahitabo diha “sa pagpiloc sa mga mata” (1 Mga Taga-Corinto 15:52).¹⁷ Ang konteksto sa kanunay nagbuut sa dihang ang “adlaw” nagpunting ngadto sa usa ka gitas-on sa panahon imbis kay sa baynte-kwatro ka mga oras.

Ang Hebreyo sa Genesis 1:5 sa literal mabasa og “unya kini nahimong kilumkilum ug unya kini nahimong kabuntagon, unang adlaw.” Sa bisan anus-a nga ang pulong *yom*, “adlaw,” makita diha sa Karaang Testamento uban ang usa ka numero,

16. Ang teyistikong ebolusyon nag-angkon nga bisan og ang Dios mao ang Magbubuhat sa orihinal nga mga materyal, ang ebolusyon mao ang paagi pinaagi nga ang tanang kalamboan maoy natuman gikan sa usa ka gitooan nga kinaunhan nga kahimtang paingon sa usa ka pagkahingpit.

17. Ang Pagsakgaw sa Simbahan mao ang pagtangtang sa tanang mga magtotoo gikan sa kalibutan diha sa katapusan sa pagkakarong kapanahonan, ang Kapanahonan sa Simbahan. Ang tanang mga magtotoo kinsa nangamatay sa higayon sa Kapanahonan sa Simbahan ug ang tanang mga magtotoo nga buhi nianang higayona maoy pagabanhawon (1 Mga Taga-Tesalonica 4:13-17).

kini nga gramatikanhong kahubaran sa kanunay naghulagway og usa ka baynte-kwatro-oras sa adlaw. Dugang pa, usa ka literal nga pagsabut sa Exodo 20:11 nagpanghimatuud sa usa ka pagsunudsunud sa unum ka, baynte-kwatro-oras nga mga adlaw diha sa Genesis nga pamahayag sa pag-ayo (Genesis 1:2-2:4).

“Kay diha sa unum ka mga adlaw ang GINOO mihimo [*asah*, miayo] sa kalangitan ug sa kalibutan, ang dagat ug sa tanan nga maoy anaa kanila, ug mipahulay diha sa ikapito ka adlaw; busa ang GINOO mipanalangin sa adlaw nga igpapahulay ug mihimo niini nga balaan.” (Exodo 20:11)

Ang Ikaduha ka Adlaw: Ang Kahanginan

Unya ang Dios miingon, “Tugoti nga adunay usa ka kapunawpunawan [*raqiya*, “kahanginan”] diha sa taliwala sa katubigan, ug tugoti kini nga magbulag ang katubigan gikan sa katubigan.” Ug ang Dios mihimo [*asah*] sa kapunawpunawan [*raqiya*], ug mibulag sa katubigan nga maoy ubus sa kapunawpunawan gikan sa katubigan nga ibabaw sa kapunawpunawan; ug kini maoy natuman. (Genesis 1:6-7)

Diha sa ikaduha ka adlaw ang Dios miporma sa kahanginan, usa ka patongpatong sa mga gas nga nagpahimulag sa usa ka ibabaw nga patong sa tubig gikan sa ubus, ibabaw nga bahin sa katubigan. Ang Hebreyo nga pulong *raqiya* nagkahulugan og usa ka “kapunawpunawan” gikan sa kaamgid nga punglihok nga nagkahulugan og “aron mopakatag.” Kini nga kapunawpunawan maoy gihulagway sa laing dapit diha sa Kasulatan isip usa ka

sihag nga konkretong dalan sa sapiro (Exodo 24:10), “lig-on sama sa usa ka tinunaw nga salamin” (Job 37:18), gipakatag sama sa usa ka toldang kurtina, usa ka pandunganan nga nagtabon sa kalibutan (Mga Salmo 104:2; Isaiah 40:22). Ang maong tataw nga mahulagwayon nga pinulongan naghubit sa mga hiyas sa kahanginan nga naghabol sa kalibutan.

Ibabaw sa kalibutan karon anaa ang usa ka inarkohang kahanginan nga gilibutan sa ibabaw nga katubigan; sa ubus miinat ang dako og milukup sa ubus nga katubigan, nga maoy mahimong ang kadagatan ug kalawran sa planeta. Ang dakong mga langyab sa yuta sa kalibutan maoy nagpabiling gilapawan pinaagi sa tubig. Agig dugang ngadto sa tubig sa ibabaw sa kahanginan ug diha sa ibabaw nga bahin sa kalibutan, dakong mga pundo sa tubig ang anaa ilalum sa ibabaw nga bahin.

Hangtod sa tibuuk-kalibutang lunup ni Noah, walay ulan ang mitagak diha sa kalibutan. Ang una-sa-lunup nga kalibutan maoy gibubuan pinaagi sa usa ka sistema sa eaporasyon ug kondensasyon, sama sa yamog sa kabuntagon, og walay lawog sa sinambog (Genesis 2:6). Ang tubig para sa tibuuk-kalibutang lunup sa panahon ni Noah nangatagak sama sa ulan nga gikan sa ibabaw nga kahanginan ug “mibutho” gikan sa dakong ilalum-sa-yuta nga mga pundohan sa tubig.

Diha sa ikaunum ka gatos ka tuig sa kinabuhi ni Noah, diha sa ikaduhang buwan, diha sa ikanapulog pito ka adlaw sa buwan, diha sa susamang adlaw ang tanan nga mga tuburan sa dakong kinahiladman miulbo, ug ang panglunup nga ganghaan sa langit maoy naabli. (Genesis 7:11)

Ang baat sa kahanginan nga gibutang sa Dios palibot sa kalibutan maoy mahinungdanon para sa paglahutay sa kinabuhi. Ang Dios midisenyo sa usa ka kahanginan uban ang usa ka komplikado nga pagsagol sa mga gas, naglakip

sa oksiheno, hidroheno, nitroheno, helyum, carbon dioxide, ug usa ka klase-klaseng kemikanhong mga gas. Ang kahanginan nagsangkap sa tanang buhing mga binuhat uban ang hangin nga gikinahanglan aron mabuhi samtang nagsanta sa magub-anong mga epekto sa adlaw nga radyosyon. Diha sa kinaunhang kalibutan, ang pagpakiglambigit sa tubig sa ibabaw ug ang hangin sa ubus mihatag sa perpektong kalikupan para sa umaabut nga kinabuhi.

Ug ang Dios mitawag sa kapunawpunawan og langit. Ug dihay kagabhion ug dihay kabuntagon, ang ikaduha ka adlaw. (Genesis 1:8)

Pag-usab ang Dios mipakita sa kamahinungdanon sa pagsabut diha sa hunahuna pinaagi sa kapangalanan ug bokabularyo agi sa paghingalan sa kapunawpunawan og “langit.” Diha sa bersikulo 8 ang “langit” nagpunting ngadto sa kahanginan sa kalibutan, ang unang langit. Diha sa ubang mga konteksto ang “langit” mahimo usab nga magpunting ngadto sa uniberso, ang ikaduhang langit, o ngadto sa tronong lawak sa Dios, ang ikatulong langit (2 Mga Taga-Corinto 12:2). Ang liyok sa kahayag ug kangitngit mitapos sa ikaduhang adlaw sa pag-ayo.

Ang Ikatulong Adlaw: Mga Kalawuran, Yuta, ug Katanuman

ANG PAGBAHIN SA KADAGATAN UG YUTA

Unya ang Dios miingon, “Tugoti ang katubigan sa ubus sa kalangitan nga matapok [*qawah*] paingon sa usa ka lugar, ug tugoti ang ugang yuta nga magpakita”; ug kini maoy natuman. (Genesis 1:9)

Diha sa ikatulo ka kabuntagon ang Dios mitapos sa Iyang buhat sa pagbulag ug paghingalan. Dinhi niining adlaw ang Dios mipahimutang sa kadagatan ug mga kalawuran. Siya mipugong sa katubigan ngadto sa pihong mga dapit ug uga nga yuta ang migawas.

Ang adlaw sa buhat misugod uban ang mando para sa katubigan aron madestino ngadto sa piho nga dapit, aron “tapukon paingon sa usa ka lugar.” Ang niphal imperfect sa *qawah* maoy gikuha gikan sa usa ka gamut pulong nga nagkahulugan og “aron tapukon ang mga lanot sa tanod og usahon aron nga lubiron ngadto sa usa ka lig-ong pisi.” Tungud kay ang niphal maoy panawat, kini kinahanglang hubaron og “aron pundokon.” Ang mando sa Dios milakip og pagtukod sa permanenteng mga utlanan para sa katubigan. Ang pagpundok sa katubigan ngadto sa mga lupyak ug mga dal-as sa ibabaw nga bahin sa kalibutan miresulta sa mga kontinente aron mogawas.

“Sa dihang Siya [Dios] mipahimutang sa
 kalangitan, Ako [kaalam nga giisip ingon nga
 tawo]¹⁸ maoy didto,
 Sa dihang Siya mikulit og usa ka lingin diha sa
 dagway sa kinahiladman,
 Sa dihang Siya mihimo sa waypagkabalhin ang
 kapanganuran sa ibabaw,
 Sa dihang ang mga tuburan sa kinahiladman
 nahimong dimabalhin,
*Sa dihang Siya mibutang para sa dagat sa iyang
 utlanan,*
 Aron nga ang tubig dili maglapas sa Iyang
 mando,

18. Ang kaalam sa Dios nga anaa sa pagbuhat maoy makita karon diha sa dimasayup nga Pulong sa Dios. Kini nga divine nga kaalam, “ang hunahuna ni Kristo [doktrina sa Bibliya]” (1 Mga Taga-Corinto 2:16), maoy abilabol ngadto sa matag magtotoo.

Sa dihang Siya mimarka sa mga tukuranan sa kalibutan.” (Mga Proberbio 8:27-29, mga italiko gidugang)

Bisan pa og sa makadaghan mabangis ug masamok, ang mga kalawuran nagpabilin sulud sa ilang mga utlanan. Mga lunup, mga balod sa linog, ug mga unus mahimong sa temporaryo moguba sa yuta, apan ang tubig sa kanunay nagdahili ngadto sa iyang gitakdang mga utlanan.

Ug ang Dios mitawag sa uga nga yuta og kalibutan, ug ang katinguban sa katubigan Siya mitawag og kadagatan; ug ang Dios nakakita nga kini maoy maayo. (Genesis 1:10)

Pag-usab ang Dios migamit sa Iyang kinalabwang-kamandoan ibabaw sa kalibutan ug mga kalawuran pinaagi sa paghingalan kanila. Unya ang Dios mipahayag sa pagkaperpekto sa Iyang pagbuhat pinaagi sa pagbutyag niini nga maayo para sa katawhan.

ANG PAGBUHAT SA KINABUHI SA TANUM

Unya ang Dios miingon, “Tugoti ang kalibutan nga magpatubo og katanuman [*deshe*], mga tanum [*esev*] nga nagbunga og liso, *ug* mga kahoyng bungahan [*etz peri*] nga nagbunga og prutas diha sa ilang matang [*lemino*], uban ang liso sulud kanila, diha sa kalibutan”; ug kini maoy natuman. (Genesis 1:11)

Diha sa ikaduhang sugo sa Dios diha sa ikatulo ka adlaw ang waydayandayan, waykinabuhing dakong kayutaan maoy gisul-oban uban ang usa ka labong og lunhaw nga karpét. Si

Elohim mimando, “Tugoti ang kalibutan nga magpatubo og katanuman.” Ang pungan nga *deshe* maoy usa ka kinatibuk-ang termino para sa katanuman, gibahin ngadto sa mga kategoriya sa tanum, esev, ug kahoyng bungahan, *etz peri*. Matag matang sa tanum ug kahoy maoy gipaila: mamuwak nga mga tanum ug mga tanum nga naghatag og lawog para sa kahayupan ug pagkaon para sa katawhan. Matag klase sa mabungahong kahoy migawas, naglakip niadtong nagdala og liso diha sa mga bayanan o mga kono, ingon man usab sa kasagbutan o kabugangan nga nagbunga og mga yanong bungahoy. Ang tanang kakahoyan naghatag og bunga para sa pagpasanay, bisan pa og dili ang tanang maong prutas maoy makaon para sa tawo. Diha sa grasya ang Dios mihatag og usa ka kabuhong sa pagkaon ug lawog aron mopalahutay sa kinabuhi dinhi sa kalibutan.

Ang tanang katanuman maoy nagdalag-liso. Ang bersikulo 11 nagpatigbabaw sa abilidad sa mga tanum ug kahoyng bungahan aron mopasanay diha sa ilang kaugalingong matang. Ang tanamang kinabuhi miturok gikan sa kalibutan ug nagsanay sulud sa iyang kaugalingong kaliwatan.

Ang pamulong nga *Iemino*, “sumala ngadto sa iyang matang,” nagsugyot sa divine nga tinukod nga mga utlanan tali sa kaliwatan (1 Mga Taga-Corinto 15:38-39). Diha sa laing pagkasulti, ebolusyon gikan sa usa ka kaliwatan ngadto sa lain maoy imposible. Ang siyensiya wala gayud makakaplag og usa ka ehemplo ni namatud-an ang teyoriya sa kabalhinan sa kaliwatan diha sa bisan hayup o sa tanamang ginharian.

Kini wala magdumili sa mikroebolusyon nga maoy kalamboan, kausaban, o pagpaliwat diha sa duha ka managsamang matang sulud sa usa ka kaliwatan. Ang managlahing mga kaliwat sa mga iro mahimong maugmad, apan ang resulta, bisan pa og Norwegian elkhound o Cairn terrier, mao sa gihapon usa ka iro. Ang mga iro dili makaliwat og mga iring; ang kahoy nga roble dili makaliwat og mga

mansanas; walay watuyoa nga kalihukan sulud sa dimaihap nga milenyo ang makalabang sa utlanan tali sa kaliwatan.

“Ug kini maoy natuman” nagkahulugan og dihadiha. Pinasubay diha sa sugo sa Dios ang daghang kaliwatan sa tanamang kinabuhi maoy naporma sa hingpit nga hingkod ug dihadiha makapasanay pinaagi sa ilang liso. Ang Dios dihadiha mibuhat og usa ka makuti, sa hingpit nga hingkod, kinaugalingong-nagpasanay nga sistema sa katanuman.

Ug ang kalibutan midala og katanuman, mga tanum nga nagdalag liso diha sa ilang matang, ug kakahoyan nga nagbunga og prutas, uban ang liso sulud kanila, diha sa ilang matang; ug ang Dios nakakita nga kini maoy maayo. (Genesis 1:12)

Human sa pagsusi sa mga resulta sa Iyang pagbuhat, ang Dios mibungat niini nga maayo. Ang matag bahin sa ikatulo ka adlaw sa pagbuhat misibo ngadto sa Iyang plano ug katuyoan sa paghatag og usa ka perpektong kalikupan para sa umaabut nga tawhanong kaliwatan.

Ug dihay kagabhion ug dihay kabuntagon, sa ikatulo ka adaw. (Genesis 1:13)

Ingon nga ang kagabhion misunud sa adlaw, ang pag-ayo nga buhat sa ikatulo ka adlaw maoy nakompleto. Sulud sa unang tulo ka mga adlaw, ang tulo ka persona nga Dios mibulag sa kahayag gikan sa kangitngit, mibahin sa katubigan gikan sa ugang yuta, ug mihabol sa uga nga yuta uban ang katanuman. Ang Dios midala og han-ay gikan sa kaguliyang, nagbali sa pagkabiniyaan ug pagkawaysulud (*tohu wabohu*) sa kalibutan.

*Ang Ikaupat ka Adlaw:
Pag-ayo sa mga Tigdalag-Kahayag*

Unya ang Dios miingon, “Tugoti nga adunay mga kahayag [*maor*] diha sa kapunawpunawan sa kalangitan aron mobulag sa adlaw gikan sa gabii, ug himoa sila nga para sa mga timailhan [*ot*], ug para sa mga panahon, ug para sa mga adlaw ug katuigan; ug himoa sila nga para sa mga kahayag diha sa kapunawpunawan sa kalangitan aron mohatag og kahayag diha sa kalibutan”; ug kini maoy natuman. (Genesis 1:14-15)

Ang unang adlaw sa pag-ayo nakakita sa pagbuhat sa kahayag ug iyang pagbulag gikan sa kangitngit. Sa tibuuk unang tulo ka mga adlaw, ang Dios mihatag sa kahayag nga midan-ag ibabaw sa kalibutan nga walay naghatag og enerhiya sa bisan unsang nagpadan-ag nga mga ahente. Unya diha sa ikaupat ka adlaw, ang Dios mihugup sa kinaiyahan nga kahayag paingon sa madan-agong mga katibuk-an.

Gikan sa karaang panahon, paganong hentil nga kanasuran nga naglibut sa Israel mipakadios sa adlaw, buwan, ug kabitoonan, nag-ila kanila uban ang usa ka dinaghandaghan nga panteyon sa mga diosdios. Ang pagsimba niini nga bitoonong mga diosdios maoy pinasikad diha sa makuting astrolohikal nga mga tamdanan sa mga paglumbay sa planeta ug mga eklipse, nga matod pa nag-impluwensiya sa mga kalihukan sa katawhan. Ang maong pagsimba maoy gisupak pinaagi sa Genesis 1:14-15 nga nagpadayag nga ang kalangitang mga katibuk-an mao ang direktang pagbuhat sa labawng-kamandoang Dios. Siya lamang ang nagkontrol sa tawhanong kasaysayan. Siya lamang maoy angayan sa pagsimba.

Ang Hebreyo nga *maor* maoy lahi gikan sa *or*, “kahayag,” sa bersikulo tres. Ang *maor* nagpunting ngadto sa mga tigdalag-

kahayag: adlaw, buwan, kabitoonan, mga planeta, mga kometa, mga bitoon sa dagat. Tungud kay kini nga mga tigbanwag og kahayag maoy naapil diha sa “ang kalangitan” nga gihimo diha sa bersikulo uno, ang kalabutan diha sa mga bersikulo 14-15 mao ang sa pag-ayo sa kahayag ngadto niining kalangitang mga katibuk-an. Bisan pa og ang kabitoonan tingali kalibohan o minilyon ka mga light-years gikan sa kalibutan, ang ilang kahayag makita dayon diha sa kalibutan.¹⁹

Tulo ka mga katuyoan maoy gihatag para sa pagkaanaa sa langitnong mga katibuk-an:

1. Ang mga tigdalag-kahayag maoy mobahin sa adlaw gikan sa gabii. Ang adlaw maoy usa ka tigdalag-kahayag para sa adlawan, samtang ang mga planeta, kabitoonan, ug buwan nagdan-ag sa gabii.
2. Ang mga tigdalag-kahayag maoy mohingalan og mga timailhan, mga panahon, mga adlaw, ug katuigan.

Ang Hebreyo nga *ot* nagkahulugan og usa ka “timailhan, timaan, bandila, ilhanan, o monumento.” Kining mga tigdalag-kahayag nagpakita sa pagkabuhat sa Dios (Mga Salmo 19:1), maoy gigamit sa Dios aron mopadayag sa “mga timailhan sa mga panahon” sama sa pagkatawo ni Kristo (Mateo 2:2; cf. Mateo 24:29; Lukas 21:25; Jeremiah 10:2; Joel 2:30), ug maoy gigamit sa tawo aron motagna sa mga kausaban diha sa lakat sa panahon (Mateo 16:1-4). Kini nga mga timailhan maoy dili pagabatbaton isip ang astrolohikal nga mga timailhan

19. Ang usa ka light-year mao ang distansiya sa kahayag nga nagpanaw sulud sa usa ka tuig, kon dawaton ta nga ang kakusog sa kahayag maoy usa ka dimausab sa tibuuk tanang kawanangan ug panahon, kapin kun kulang 5.88 trilyon ka mga milya. Ang Andromeda nga magilakong-talay, pananglitan, maoy duha ka milyon ka mga light-years gikan sa kalibutan. Ang mga ebolusyonista nangaggas nga tungud kay ang kahayag sa Andromeda sa pagkakaran nag-abut sa kalibutan kinahanglan nga migikan duha ka milyon ka katuigan ang milabay, ang uniberso mao sa labing gamay ingon ana ka karaan. Apan sa dihang ang Dios miayo sa kahayag ngadto sa uniberso (Genesis 1:14-18), ang kahayag gikan sa pinaka halayo nga bitoon mipakita sa dungan diha sa kalibutan.

sa zodiac.²⁰

Ang mga tigdalag-kahayag naglainlain sa ilang mga posisyon diha sa kalangitan, sa ingon niini nagbahin sa tuig labot sa mga panahon. Kini nga mga kausaban nagbuut sa mga takna sa pagtanum ug pag-ani (Ecclesiastes 3:2).

Ang mga tigdalag-kahayag naghan-ay sa mga adlaw ug katuigan. Ang usa ka tuig maoy gisukod pinaagi sa pagtuyoktuyok sa kalibutan palibot sa adlaw; ang usa ka adlaw maoy gisukod pinaagi sa kadugayon sa takna para sa kalibutan aron mohimog usa ka kompleto nga pagtuyok diha sa iyang aksis. Ang makitang gikan sa adlaw nga takna, usa ka yanong sukaranan para sa pagkalkulo sa takna, naggamit sa inadlaw nga paglihok sa adlaw gikan sa sidlakan ngadto sa kasadpan samtang ang kalibutan nagtuyok. Usa ka mas husto nga taknang sukaranan, gitawag og lihok sa mga planetang sukdanan sa takna, maoy gibase diha sa pagtuyoktuyok sa kalibutan ngadto sa adlaw ug naggamit sa gibantayang mga posisyon sa buwan, adlaw, ug kabitoonan. Apan bisan pa og adlaw o lihok sa mga planetang sukdanan sa takna maoy gigamit, ang duha nagdepende diha sa mga banwag nga giayo diha sa ikaupat ka adlaw.

3. Ang mga banwag naghatag og kahayag ngadto sa kalibutan, sa ingon niini naghatag dili lamang og pagdan-ag apan usab sa enerhiya. Potosintesis, ang proseso pinaagi nga ang berde nga mga tanum naghimog sintesis sa carbohydrates gikan sa carbon dioxide ug nagbuga og oksiheno pagbalik ngadto sa kahanginan, naggamit sa kahayag isip iyang gigikanan sa enerhiya.

20. Astrolohiya, usa ka porma sa panagna, maoy hingpit nga gidili sa Dios (Levitiko 19:26; Deuteronomio 18:10). Paggamit sa mga kabitoonan para sa pagplano sa imong kinabuhi o paghimog-desisyon nga maoy supak ngadto sa perpektong plano sa Dios. Tan-awa sa Thieme, *Satan and Demonism; The Plan of God* (2003).

Ug ang Dios mihimo og duha ka dagkong mga kahayag, ang masdakong kahayag aron modumala sa adlaw, ug ang minos pa nga kahayag aron modumala sa gabii; *Siya mihimo* sa kabitoonan usab [*we’et hakokavim*]. (Genesis 1:16)

Kini nga bersikulo nagtala sa buhat sa Dios nga Anak diha sa pag-ayo sa kahayag ug naggahin sa piho nga mga buluhaton sa pagbulag ngadto sa mga banwag diha sa kalangitan. Ang “masdakong kahayag,” ang adlaw, nagdumala sa adlaw. Ang “minos pa nga kahayag,” ang buwan, usa ka igpang-aninag sa adlaw, nagdumala sa gabii.

Ang Hebreyo naggamit lamang og duha ka mga pulong aron mohulagway sa pag-ayo sa kahayag ngadto sa kabitoonan, *we’et hakokavim*, sa literal, “ug ang kabitoonan.” Kini nga hamubo nga paghulagway sa pag-ayo sa uniberso nagbarog diha sa makitang kalainan ngadto sa detalyadong pamahayag sa pag-ayo sa kalibutan. Nga ang Balaang Espiritu naggamit sa maong kamubo aron mohulagway niining dako kaayong pagtuman nagsugyot sa limitadong pagkahinungdanon sa gawas nga kawanangan diha sa tawhanong kasaysayan. Ang kalibutan mao ang punting sa mamugnaong buhat sa Dios diha sa pag-andam og usa ka puy-anan para sa katawhan, ang sentrong mga personahe diha sa anghelanong away. Bisan pa sa pangagpas sa tawo ug atensiyon nga gihatag ngadto sa pagkaanaa sa gawas-sa-kawanangang kinabuhi, ang Bibliya naghigot lamang sa mga anghel nga maoy nagpuyo gawas sa kawanangan.

Ug ang Dios mibutang kanila [mga banwag] diha sa kapunawpunawan sa kalangitan aron mohatag og kahayag ibabaw sa kalibutan, ug aron modumala sa adlaw ug sa gabii, ug aron mobulag sa kahayag gikan sa kangitngit; ug

ang Dios nakakita niini nga kini maoy maayo.
(Genesis 1:17-18)

Ang Dios mipahiluna sa langitnong mga katibuk-an diha sa ilang gipili nga mga posisyon aron mobuhat sa tulo ka gitudlo nga mga tahas. Ang mga tahas maoy gihulagway pinaagi sa literaryong himan nga chiasmus, mga bersikulo 17-18 kay mao man ang binali sa orihinal nga han-ay diha sa mga bersikulo 14-15.²¹ Ang hustong nahimutangan sa masdako ug minos pa nga mga banwag maoy gimando aron mohatag og perpektong kalikupan para sa kalibutan. Kon ang kalibutan maoy mas duul kay sa 93 milyon ka mga milya ngadto sa adlaw, ang temperatura mahimong hilabihan ra kainit para sa pag-amuma sa kinabuhi. Kon ang kalibutan maoy mas layo pa, ang temperatura maoy hilabihan ra ka bugnaw. Ang hustong distansiya sa buwan usab nakaapekto sa mga taub, usa ka hinungdanon kaayo nga bahin sa kalikupan sa kalibutan. Uban ang pagtapos niini nga buhat, ang Dios mibungat niini nga maayo, ang perpektong pang-apud-apud sa kahayag diha sa ibabaw nga bahin sa kalibutan.

Ug dihay kagabhion ug dihay kabuntagon, ang
ikaupat nga adlaw. (Genesis 1:19)

Diha sa ikaupat ka higayon ang Dios nagpunting sa atong atensiyon diha sa pagtuyok sa kalibutan kausa matag bayntekwarto ka mga oras. Apan para sa unang higayon ang pagtuyok maoy gimarkahan pinaagi sa pagsalup ug pagsubang sa adlaw.

21. Ang chiasmus nahitabo diha sa duha ka mga serye sa mga listahan sa dihang ang ikaduhang serye maoy gihapnig diha sa binali nga han-ay sa nahiuna: A, B, C; C, B, A.

*Ang Ikalima ka Adlaw:
Mga Binuhat sa Dagat ug Kalanggaman*

Unya ang Dios miingon, “Tugoti ang katubigan nga mapuno [*sharatz*] uban ang mga hugpa [*sheretz*] sa buhing mga binuhat, ug tugoti ang kalanggaman [*oph*] nga maglupad [*uph*] ibabaw sa kalibutan diha sa bukas nga kapunawpunawan sa kalangitan [kahanginan].” Ug ang Dios mibuhat [*bara*] sa dakong mga bangis sa dagat [*tanninim*], ug sa matag buhing binuhat nga naglihok, nga ang katubigan mihugpa diha sa ilang matang, ug ang matag maypako nga langgam [maypako nga binuhat] diha sa ilang matang; ug ang Dios nakakita nga kini maoy maayo. (Genesis 1:20-21)

Diha sa ikalima ka adlaw ang Dios mihimo og buhing mga binuhat aron mopuno sa duha ka bag-ong giayo nga yutan-ong mga puluy-anan, ang kristalong kalawuran nga mga giladmon ug ang masilakong kahanginan. Diha sa mando sa Dios ang katubigan dihadiha “mihugpa,” masanayon uban ang tanang matang sa tubignong kinabuhi. Ang Hebreyo *sheretz* usahay nagpasabut ngadto sa gagmay nga mga mananap nagkamang ug upat ang tiil (Levitico 11:20, 29), apan dinhi niini nga sugo, kini nagtino sa kahan-ayan sa tubig-nagpuyong mga binuhat gikan sa gagmay nga nagpautaw-utaw nga mananap o tanum ngadto sa mga balyena.

Bara maoy gigamit para sa pagbuhat sa parehong materyal nga uniberso (Genesis 1:1) ug sa dimateryal nga kalag sa tawo (Genesis 1:27), *ex nihilo*, “gikan sa wala.” Bisan pa, diha sa bersikulo 21 ang Balaang Espiritu naggamit sa *bara* diha sa usa ka kinatibuk-ang pagsabut aron moila sa usa ka mastaas nga porma sa pagbuhat, kinabuhi sa mananap, gikan sa gibuhat nang daan nga katanuman. Dinhi, ang *bara* nagpalutaw sa

direktang paggamit sa divine nga mamugnaong gahum. Ang kinabuhi sa tanum maoy usa ka pasiuna ngadto sa pagpakita sa kinabuhi sa mananap. Ang mga tanum wala mitubo gikan sa organikong mga kemikal sa yuta nga nagpalagsik kanila; ni ang kinabuhi sa tanum mitubo paingon sa kinabuhi sa mananap nga kini nagpalahutay.

Unya ang Balaang Espiritu mipili sa dakong mga binuhat sa dagat, ang *tanninim*, nga naglakip sa daghang dagko nga sus-ang mananap sa tubig, sama sa mga balyena, mga lumbalumba, ug mga lumod. Uban diha sa dakong mga binuhat sa dagat, ang Dios mihimo sa matag buhing butang diha sa dagat. Pinaagi sa unang upat ka mga adlaw sa pagbuhat bugtong ang kinatibuk-ang mga kategoriya sa mga tanum ug kahayupan maoy gihisgotan, apan walay pihong kaliwatan hangtod “ang dakong mga mabangis sa dagat.” Ngano man?

Kini nga mga mananap maoy gihisgotan tungud kay sila maoy gikahadlok ug gisimba isip mga diosdios, hilabi na gayud sa mga Taga-Canaan. Diha sa karaang kalibutan, ang pagano nga mga rilihiyon misaysay sa mga sugilanon ug mga kasugiran sa higanteng mga dragon sa dagat, nga gitawag og Leviathan diha sa Karaang Testamento (Job 3:8; 7:12), nga nakig-away uban ang mga diosdios. Kini nga Kasulatan mitudlo sa mga Taga-Israel aron mosalikway sa maong mitolohiya. Kining mga dako kaayong mga molupyo sa kadagatan maoy yanong laing mga binuhat sa Dios, nagsaksi ngadto sa Iyang gahum ug himaya.²²

Daygon ang GINOO gikan sa kalibutan,
Mga mangtas sa dagat [*tanninim*] ug tanang mga
kinahiladman [kadagatan]. (Mga Salmo 148:7)

Ang ikaduhang mando sa Dios niadtong adlaw mipuno sa

22. U. Cassuto, *A Commentary on the Book of Genesis*, trans. Israel Abrahams (Jerusalem: Magnes Press, The Hebrew University, 1961), 1:49-51.

hangin uban sa matag kaliwatan sa naglupad nga mananap, *oph*. Ang matag kategoriya maoy giapil, gikan sa balinsasayaw ngadto sa gansa, kanaryo ngadto sa kondor alibangbang ngadto sa kabog (Levitico 11:19-20). Unya ang Dios mibungat sa Iyang divine nga pagtugot.

Ug ang Dios mipanalangin kanila, nag-ingon, “Pagmabungahon ug pagpasanay, ug pun-a ang katubigan diha sa kadagatan, ug tugoti ang kalanggaman sa pagsanay diha sa kalibutan.” Ug dihay kagabhion ug dihay kabuntagon, ang ikalima ka adlaw. (Genesis 1:22-23)

Ang dagat ug hangin nga mga mananap maoy sa tagsatagsa gihatagan sa ilang kaugalingong mga pamaagi sa pagpanganak. Sa orihinal maoy mibuhat kanila, unya ang Dios mipanalangin sa ilang kaliwatanong abilidad pinaagi sa pagmando kanila sa pagpanganak ug pagpasanay sulud sa ilang kaugalingong kaliwatan. Sila maoy mopuyo sa dagat ug sa hangin uban ang ilang anak. Busa natapos ang mamugnaong buhat sa ikalima ka adlaw. Ang kalibutan maoy giandam para sa kinatas-ang pagbuhat.

Ang Ikaunum ka Adlaw: Kahayupan ug Tawo

ANG MANGTAS NGA MGA MANANAP SA KALIBUTAN

Unya ang Dios miingon, “Tugoti ang kalibutan nga manganak og buhing mga mananap [*nephesh chayyah*] diha sa ilang matang: mga baka [*behemah*] ug nagkamang nga mga butang [*remesh*] ug mangtas nga mga mananap sa kalibutan [*chayeto eretz*] diha sa ilang matang”; ug

kini maoy natuman. Ug ang Dios mihimo [*asah*] sa mangtas nga mga mananap sa kalibutan diha sa ilang matang, ug sa mga baka diha sa ilang matang, ug sa tanang butang nga nagkamang ibabaw sa yuta diha sa ilang matang; ug ang Dios nakakita nga kini maoy maayo. (Genesis 1:24-25)

Ang Dios misugod sa Iyang ikaunum ka adlaw sa pag-ayo pinaagi sa pagtulbok sa labong nga talan-awon uban ang kahayupan. Ang tagsatagsa ka kaliwatan maoy gibuhat “diha sa ilang matang,” naghuput sa abilidad aron mopasanay sulud sa ilang kaugalingong kaliwatan. ‘Unsa ang miabut og una, ang manok o ang itlog?’ Ang bersikulo 24 nagbutyag sa tubag tungud kay ang mananap miuna sa iyang kaliwat sama ra usab sa kahoy nga miuna sa iyang bunga. Ang divine nga mando aron mopasanay diha sa ilang matang nagpugong sa bisan unsang klase sa ebolusyon gikan sa usa ka kaliwatan ngadto sa uban.

“Buhing mga mananap” maoy usa ka paghubad sa Hebreyo nga *nephesh chayyah*, usa ka kasayuran ngadto sa tulo ka mga kategoriya sa nagpuyog-yuta nga kahayupan. Una, *behemah*, “mga baka,” nagpasabut ngadto sa tanang kahayupan nga gituyo para sa panimalay nga paggamit. Ikaduha, *remesh*, “nagkamang nga mga butang,” naglakip sa tanang gagmay nga mga nagkamang nga mga mananap, nagkamang nga mga insekto, ug mga ulod. Ikatulo, *chayeto erez*, “mangtas nga mga mananap sa kalibutan,” naghulagway sa tanang ihalas nga kahayupan, naglakip sa mga elepante, mga liyon, mga tigre, mga oso, mga rinoseronte.

“Ug kini maoy natuman” pag-usab nagkahulugan nga kining mga butanga nahitabo dihadiha. “Kini maoy maayo” nagpaila nga ang matahum ug lainlaing pagbuhat sa ginharian sa hayup maoy nakompleto ug sa tukma ingon sa katuyoan sa Dios.

ANG IMAHEN SA DIOS

Unya ang Dios miingon, “Kita maghimo [*asah*] sa tawo diha sa Atong imahen [*betselem*], sumala sa Atong kaamgiran [*demuth*]; ug tugoti sila nga magdumala [*radah*] labaw sa isda sa dagat ug labaw sa kalanggaman sa langit ug labaw sa mga baka ug labaw sa tibuuk kalibutan, ug labaw sa matag nagkamang nga butang nga nagkamang diha sa kalibutan.” (Genesis 1:26)

Ang bersikulo 26 nagsugod uban ang usa ka *waw* nga sunudsunud nga nagpaila og usa ka pagsunudsunud sa mga hitabo. Ang matag bahin sa pagbuhat maoy sakup ug nagsalig diha sa nag-unang mamugnaong divine nga lihok. Ang Dios sa kompletong miayo sa tanang butang nga gikinahanglan aron mohatag sa perpektong kalikupan para sa tawhanong kaliwatan, “unya” ang Dios mibuhat sa tawo.

Ang Dios nga Amahan nakigsabot uban sa laing mga myembro sa Trinidad, “*Kita* maghimo [*asah*].” Ang *asah* dinhi nagkahulugan og “aron mohimo” o mogama og usa ka butang sumala sa usa ka sundanan. Ang sundanan nga ang Dios misunud diha sa paghimo sa tawo mao ang Iyang-kaugalingon, “diha sa Atong imahen, sumala sa Atong kaamgiran.” Unsa man ang imahen ug kaamgiran sa Dios? Ang *betselem* nagdala og usa ka espirituwal kay sa usa ka lawasnong hulad, usa ka “malarawanong imahen.” Ang tawo maoy dili usa ka kopya sa Dios, usa ka mapasipad-on nga hunahuna, apan adunay usa ka ubus, maykinutubang pagkatukma sa Dios. Ang malarawanong imahen naghulagway sa esensiya sa kalag sa tawo, nga maoy gisunud sumala sa divine nga esensiya lamang diha sa usa ka pagsabut nga kini maoy dimateryal, espirituwal, rasyonal, moral, ug relasyonal.

Ang esensiya sa Dios maoy tinuud apan dimakita. Isip usa ka malarawanong imahen sa Dios, ang tawhanong esensiya usab

maoy tinuud apan dimakita. Sama sa Dios, ang tawhanong esensiya mahimong mahubit lamang pinaagi sa iyang mga karakteristik, nga naglakip og pagkahibalo-sa-kaugalingon, mentalidad, kabubut-on, ug konsensiya. Isip usa ka imahen sa Dios, ang tawhanong mga binuhat mao ang bugtong mga binuhat kinsa talagsaong nagpadayag sa Dios.

Ang imahen sa Dios nag-ila sa tawo gikan sa ubus pa nga mga binuhat ug sa dimalikayang naggarantiya sa pagkalabing-hataas ibabaw kanila nga ang Dios mituyo. Ang tawo maoy gibuhad aron modumala sa pagbuhad. Ang Dios gitugyan ngadto sa tawo ang awtoridad ibabaw sa matag buhing butang diha sa kalibutan.

Ug ang Dios mibuhad sa [*bara*] tawo diha sa iyang kaugalingong imahen, diha sa imahen sa Dios Siya mibuhad [*bara*] kaniya; lalaki ug babaye Siya mibuhad kanila. (Genesis 1:27)

Si Jesu-Kristo mituman niining divine nga sugo (Juan 1:3; Mga Taga-Colosas 1:16; Mga Hebreohanon 1:10). Ang Ginoo mibuhad (*bara*) sa lalaking kalag ug sa babayeng kalag gikan sa wala, ang matag-usa uban ang usa ka esensiya nga nagsunud og sundanan (*asah*) sa Dios Mismo. Ang mga detalye sa pagbuhad sa lalaki ug babaye maoy dugang gipadayag diha sa Genesis 2:7, 22.

Unya ang GINOONG Dios miporma [*yatsar*] sa tawo sa abog gikan sa yuta [biyolohikal nga kinabuhi], ug miginhawa [*naphach*] sa sulud sa iyang lungag sa ilong sa ginhawa sa kinabuhi [*neshamat chayyim*, “kalagnong kinabuhi”]; ug ang tawo nahimong usa ka buhing binuhat [*nephesh chayyah*, sa literal “usa ka kalag nga adunay kinabuhi,” nga maoy, tawhanong kinabuhi]. (Genesis 2:7)

Ug ang GINOONG Dios mihulma [*banah*] ngadto sa usa ka babaye ang gusok nga Siya mikuha gikan sa lalaki, ug midala kaniya ngadto sa lalaki. (Genesis 2:22)

Ang punghihok nga *naphach*, gihubad og “miginhawa sa sulud sa,” nagresulta diha sa *neshamat chayyim*, “ang ginhawa sa kinabuhi,” gibuga sa Dios sa sulud sa lungag sa ilong sa tawo, naghulagway og usa ka binaba nga hulagway sa dimahikap nga kalagnong kinabuhi nga gihatag sa direkta ngadto sa usa ka tawhanong binuhat pinaagi sa Dios. Ang *neshamat* nagpasabut ngadto sa ginhawa, o kidlap sa kinabuhi, ang Dios Mismo miginhawa paingon sa unang tawo (Job 33:4; Isaiah 42:5; Juan 1:3, Mga Taga-Colosas 1:16). Una ang Dios miporma sa mahikap nga unud, dugo, ug bukog sa biyolohikal nga kinabuhi gikan sa mga kemikal sa yuta. Kini maoy biyolohikal nga kinabuhi lamang, dili pa ang tawhanong kinabuhi. Sa dihang ang Dios mibuga sa Iyang ginhawa paingon sa unang lalaki, siya nahimong “usa ka buhing kalag” diha sa imahen sa Dios Mismo.²³

Ang punghihok nga *banah*, “aron motukod” (b. 22), naglarawan sa divine nga pagtukod sa babayeng lawas. Sama diha sa pagporma sa lalaking lawas, ang pagtukod sa babayeng lawas milakip sa pagdala sa biyolohikal nga kinabuhi. Ang biyolohikal nga kinabuhi ug kalagnong kinabuhi maoy gihatag sa dungan, una ngadto ni Adan ug sa ulahi ngadto sa babaye.

Ug ang Dios mipanalangin kanila; ug ang Dios miingon ngadto kanila, “Pagmabungahon ug pagpasanay, ug pun-a ang kalibutan, ug pagmando [*kabash*] niini; ug pagdumala [*radah*] labaw sa mga isda sa dagat ug labaw sa kalanggaman sa

23. Thieme, *The Origin of Human Life*, 6-12.

kapanganuran, ug labaw sa matag buhing butang nga naglihok diha sa kalibutan.” (Genesis 1:28)

Nabuhat ang katawhan, ang Dios misugo kanila aron mopasanay, aron momando, ug aron modumala sa kalibutan. Ang mando aron “maggabungahon ug magpasanay, ug mopuno sa kalibutan” nagbutyag sa tuyo sa Dios para sa lalaki ug babaye aron magsadya sa pakighilawas. Ang katawhan maoy gihatagan og kagamhanan, *radah*, labaw sa mga isda, sa kalanggaman, ug sa matag buhing mananap. Ang pulong “pagmando,” *kabash*, naghingalan sa posisyon sa tawo sa kinalabwang-kamandoan ug pagdumala labaw sa kinaiyahan. Uban niining lima ka mga punglihok—pagmabungahon, pagpasanay, pagpuno, pagmando, ug pagdumala—nagpahayag sa divine nga sugo para sa tawhanong kasaysayan: aron mobuhay ug pagpalungtad sa sibilisasyon sa tibuuk kalibutan ubus sa awtoridad sa tawhanong kaliwatan.

Ang Dios mipili sa tawo isip magbalantay sa mga kahinguhaan sa kinaiyahan, nga maoy kinahanglan sa matubagon nga mapaugmad ug mapatubo para sa kaayohan, kapuslanan, ug kaugmaran sa tawhanong kaliwatan. Ang kinaiyahan maoy mosilbi sa katawhan; ang katawhan maoy dili mahimong mapauliponon ngadto sa kinaiyahan.

Unya ang Dios miingon, “Tan-aw ug paminaw, Ako mihatag kaninyo sa matag tanum nga naghatag og liso nga maoy diha sa ibabaw sa tibuuk kalibutan, ug sa matag kahoy nga adunay naghatag og bunga nga liso; kini mahimong pagkaon para kaninyo; ug ngadto sa matag mangtas nga mananap sa kalibutan ug ngadto sa matag langgam sa kapanganuran ug ngadto sa matag butang nga naglihok diha sa kalibutan nga adunay kinabuhi, *Ako mihatag* sa matag berde nga tanum para sa pagkaon”; ug kini maoy natuman. (Genesis 1:29-30)

Ang Dios mituyo para sa katawhan, Iyang kinatas-ang binuhat sa unum-ka-adlaw nga panahon, aron mogamit sa tanang mga tanum para sa pagkaon ug pag-amuma. Ang resetang pagkaon sa parehang tawhanong mga binuhat ug tanang laing mga mananap mao ang utanon. Diha sa pagkaperpekto sa orihinal nga pagbuhat, ang tanang mga binuhat maoy hingaog tanum. Human sa pagkalaglag, ang kahayupan maoy gibahin ngadto sa duha ka mga grupo: mga hingaog tanum ug mga hingaog karne. Wala hangtod human sa Lunup (Genesis 6-8) ug ang sinugdanan sa usa ka bag-ong sibilisasyon nga ang Dios nagtugot sa katawhan aron mokaon og karne (Genesis 9:3).

Ug ang Dios nakakita sa tanan nga Iyang gibuhat, ug tan-aw ug paminaw, kini maoy hilabihan ka maayo. Ug dihay kagabhion ug dihay kabuntagon, ang ikaunum ka adlaw. (Genesis 1:31)

Lahi gikan sa mga konklusyon nga ang nag-unang mga adlaw sa mamugnaong mga buhat mao ang “maayo” mao ang pahayag sa Dios nga ang Iyang katapusang buhat maoy “hilabihan ka maayo.” Ang pagdugang sa “hilabihan ka” nagpaila og pagkakompleto.

Busa ang kalangitan ug ang kalibutan maoy nakompleto, ug ang tanan nilang kasundalohan. (Genesis 2:1)

Uban niining yanong pagsaysay, ang tinuud nga taho sa pagbuhat nagsingabut ngadto sa usa ka pagtak-op. Ang talan-awon sa kalangitan, ang planeta, ug ang tanan nga sila may sulud mao karon makita atubangan kanato diha sa dungang pagkaperpekto. “Tanan nga ilang kasundalohan” naglakip sa adlaw, buwan, kabitoonan diha “sa kalangitan,” ug sa tanang buhing mga mananap diha “sa kalibutan.”

Ang tawo mao ang kinatas-an sa pagbuhat. Ang kalikupan nga ang Dios midala ngadto sa pagkaanaa maoy dimaguba pinaagi sa tawo. Ang divine nga mga balaod sa kinaiyahan nga gitukod maoy dimausab. Bisan pa ang tawo mapakyas ug magdala og usa ka tunglo diha sa kalikupan, ang Dios dili gayud mobiya sa Iyang mga binuhat. Ang buhat sa Dios sa pag-alima magpadayong dimapugngan ug ang Iyang makatubus nga buhat sa dimadugay magsugod (Genesis 3:15). Ang Dios karon mipahulay gikan sa Iyang mamugnaong buhat.

Ang Ikapito ka Adlaw: Ang Adlaw nga Igpapahulay

Ug diha sa ikapito ka adlaw ang Dios mitapos sa Iyang buhat nga Siya mihimo [*asah*]; ug Siya mipahulay [*shavat*, “adlaw nga igpapahulay,” nagkahulugan og “walay buhat”] diha sa ikapito ka adlaw gikan sa tanan Niyang buhat nga Siya mihimo. (Genesis 2:2)

Kon ang Dios nahuman sa Iyang buhat diha sa ikaunum ka adlaw (Genesis 2:1), ngano man Siya karon naghisgot sa pagkatapos diha sa ikapito ka adlaw? Diha sa konteksto sa mga bersikulo 1-3, ang kaadlawon sa ikapito ka adlaw mao ang unang tibuuk adlaw sa natapos nga pag-ayo.²⁴ Ang Genesis 2:1-3 nagtukod sa paninugdan para sa usa ka adlaw nga gawasnon gikan sa mamugnaong paningkamot.

Ang omnipotent nga Dios wala nagkinahanglan og pahulay.

24 Diha sa tradisyon sa mga Hudiyo ang ikapito ka adlaw mao ang atong Sabado, dili Domingo, nga mao ang unang adlaw sa semana. Ang sugo aron mosunud sa Adlaw nga Igpapahulay maoy gihatag lamang diha sa Kapanahonan sa Israel pinaagi sa Balaod ni Moses (Exodo 20:11) ug maoy wala gayud gituyo para sa Kapanahonan sa Simbahan nga magtotoo. Busa, ang pagtamod sa Adlaw nga Igpapahulay maoy dili matuud diha sa Kapanahonan sa Simbahan.

Siya maoy dili maluya ni gikapoy gikan sa Iyang mga buluhaton (Isaiah 40:28). Ang Hebreyo nga pulong nga gihubad og “mipahulay,” *shavat*, sa literal nagkahulugan og “aron mohunong sa pagbuhat.” Ang Dios mihunong sa Iyang mamugnaong buluhaton tungud kay ang Iyang buhat maoy nahuman na, kay ang matag gikinahanglan sa tawo maoy natagbaw.

Paghimo og walay buhat naghulagway sa grasya sa Dios. Ang grasya maoy wamahitakus nga panalangin sa Dios nga sa libreng gihatag lahi sa bisan unsang merito diha sa bahin sa tawo. Ang Dios mihimo sa tanang butang nga gikinahanglan para sa pag-amuma sa tawhanong kaliwatan. Ang tawo dili gayud makadugang ngadto sa pagkaperpekto sa mga binuhat sa Dios. Busa, ang Adlaw nga Igpapahulay naghandum sa waymeritong mga benepisyo sa grasya ngadto sa katawhan. Ang pagkaperpekto mipadayon para sa usa ka wamahibalo nga higayon sa panahon hangtod nga si Adan wamisunud sa Dios ug ang sala nahulog pagbalik diha sa kalibutan.

Ang sala unang mihugpa sa kalibutan sa dihang ang satanasnong pagrebelde batok sa Dios midagsang sa tibuuk uniberso. Human ang Dios mihukum sa yawa ug sa iyang nangalaglag nga mga dakong panon, si Satanas sa walay duhaduha miapelar sa sentensiya. Ang Dios sa maloloy-ong mitugot sa iyang apelar, nga gipakita pinaagi sa paglabay sa panahon taliwala sa pagsentensiya ug iyang katumanan. Unya ang Dios mibuhat sa tawhanong kaliwatan nga gihatagan uban ang kabubut-on. Pinaagi sa kabubut-on ang tawhanong kaliwatan makabuut sa resulta sa anghelanong away ug sa dadangatan sa tawo. Pinaagi sa kabubut-on ang katawhan makapakita nga ang Dios maoy makiangayon ug matarong diha sa paghukum niadtong kinsa nagpili batok Kaniya.

Ang Dios mibutang sa tawo diha sa perpektong kalikupan sa Hardin sa Eden. Ang tanang prutas sa mga tanum ug kakahuyan maoy abilabol para sa iyang pagkaon—tanang gawas lang sa prutas gikan sa kahoy sa kajibalo sa maayo ug daotan. Kini nga kahoy mao ang pagsulay sa kabubut-on sa tawo. Ang silot

para sa pagkaon sa gidili nga prutas mao ang espirituhanong kamatayon, pagkahimulag gikan sa Dios (Genesis 2:17; cf. Mga Taga-Roma 5:12).²⁵ Diha sa omniscience ang Dios nasayod nga ang tawo makasala, busa ang Iyang plano miapil usab og usa ka perpektong kasulbaran para sa pagkalaglag sa tawo. Ang Dios magpadala sa Iyang Anak nga si Jesu-Kristo aron mamatay isip usa ka puli para sa katawhan. Ang maloloy-ong gasa sa Dios mao ang waykatapusang kinabuhi pinaagi sa pagtoo lamang diha ni Kristo lamang. Si kinsa kadtong nagdawat sa gasa sa Dios pinaagi sa pagtoo makadawat sa waykatapusang kinabuhi (Juan 3:36). Ang waykatapusang pahulay sa Dios maoy sa kanunay masudlan lamang pinaagi sa pagtoo diha ni Kristo, dili gayud pinaagi sa mga buhat sa tawo (Mga Hebreohanon 4:1-3, 10).

Kay tungud sa grasya ikaw naluwas pinaagi sa pagtoo; ug kana dili sa inyong-kaugalingon, *kini mao* ang gasa sa Dios; dili isip usa ka resulta sa mga buhat, aron walay bisan usa nga makapasigarbo. (Mga Taga-Efeso 2:8-9)

Ang grasya nagsalikway sa tanang tawhanong mga buhat, abilidad, merito, ug emosyon. Si Jesu-Kristo maoy gihukman para sa matag sala diha sa tawhanong kasaysayan (Mga Taga-Roma 5:8; 1 Pedro 2:24). Samtang ang tawo walay mahimo diha sa pagbuhat, ang tawo walay mahimo para sa kaluwasan. Pinaagi sa waymerito nga pagtoo kita nakaila nga kita dili makakuha o angayan sa kaluwasan. Si Kristo ang nagdawat sa tanang merito para sa Iyang buhat didto sa krus. Pinaagi sa pagtoo kita naghunong sa tanang buhat ug kita nagpahulay diha sa kaluwasan sa Dios.

Ang sunud nga paghisgot sa Adlaw nga Igpapahulay diha

25. Thieme, *The Barrier, The Blood of Christ* (2002).

sa Karaang Testamento nahitabo diha sa kalambigitan uban ang divine nga pagpagawas sa Israel gikan sa pagkaulipon diha sa Ehipto. Unum ka mga semana human nga giluwes, ang dimapasalamatong mga Israelita misugod sa pagreklamo sa wayhunong mahitungud sa ilang kagutum didto sa kamingawan (Exodo 16:1-3). Ang Dios mitubag pinaagi sa milagrosong paghatag og buntog diha sa kagabhion ug manna, “tinapay gikan sa langit,” ibabaw sa yuta uban ang yamog sa kabuntagon.²⁶ Ang divine nga mga direktiba mahitungud sa paggamit sa manna maoy gilambigit ngadto sa Adlaw nga Igpapahulay nga pagsaulog aron mohulagway sa pagsalig diha sa grasya sa Dios.

Ang mga Israelita maoy gisugo sa pagkuha lamang og igong manna matag kabuntagon sa unsay gikinahanglan para nianang adlaw (Exodo 16:4-5). Ang manna nga gitagoan lapas sa usa ka adlaw dihadiha malata ug misanay og mga ulod sa langaw. Ang kalainan mao ang Adlaw nga Igpapahulay; ang manna nga gitigum giha sa ikaunum ka adlaw para sa ikapito ka adlaw dili madaot. Ang divine nga sugo maoy “walay buhat,” usa ka adlaw sa deskanso gikan sa pagtigum og manna nga ang Dios mihatag (Exodo 16:22-24).

Samtang ang Dios mibuhat sulud sa unum ka mga adlaw ug mihunong diha sa ikapito, busa ang Karaang Testamento nga mga Hudiyo maoy mobuhat sa unum ka mga adlaw ug mohunong sa trabaho diha sa ikapito (Exodo 20:11). Ang paghunong sa trabaho nagpaila sa pagsalig diha sa Dios. Ang pagpatunhay sa manna diha sa Adlaw nga Igpapahulay mitudlo sa prinsipyo nga ang probisyon sa Dios para sa lawasnon ug espirituwal nga pag-amuma sa mga magtotoo maoy sa

26. “Manna” maoy gikuha gikan sa Hebreyo nga (*man*), sa literal nagkahulugan og “unsa kini?” Ang manna gihimo gikan sa gagmay og puting mga hup-ak o mga lugaslugas, pareha ngadto sa wansoy nga liso (Exodo 16:14, 31), nga mahimong galingon ngadto sa harina diha sa mga galingan, ihudno ngadto sa mga keyk, pabukalon ngadto sa linugaw, o kan-on nga hilaw. Ang iyang lasa maoy ikatandi ngadto sa dugos nga barkilyos (Exodo 16:31) o “mga keyk nga gihudno uban ang lana” (Numeros 11:8).

kanunay nahimulag gikan sa tawhanong mga buhat. Ang manna naglarawan sa espirituhanong pagkaon, ang maloloy-ong probisyon sa Dios sa doktrina sa Bibliya para sa matag magtotoo (Jeremiah 15:16a).

“Ug Siya mipaubus kaninyo ug nagtugot nga kamo magutman, ug mipakaon kaninyo sa manna nga kamo wala masayod, ni ang inyong mga amahan nasayod, nga Siya maoy naghimo kaninyo nga makasabut nga ang tawo dili mabuhi pinaagi sa tinapay lamang, apan ang tawo mabuhi pinaagi sa matag butang nga naggula gikan sa baba sa GINOO [doktrina sa Bibliya].” (Deuteronomio 8:3)

Ang manna mipalahutay sa mga Hudiyo didto sa kamingawan hangtod nga sila misulud sa temporaryong “pahulay” sa yuta nga ang Dios misaad aron ihatag kanila (Mga Hebreohanon 3:18-4:11). Ang magtotoo kinsa sa kadaadlaw nagkat-on ug naggamit sa manna sa Pulong sa Dios nagpanag-iya og temporaryong pahulay sa Dios diha sa Kristohanong kinabuhi.²⁷ Sa diha lamang ang Kristohanon naghunong og paningkamot para sa divine nga pagtugot ug paggamit sa waymerito nga pagtoo nga siya makapahulay diha sa probisyon sa Dios ug plano para sa iyang kinabuhi.

Unya ang Dios mipanalangin sa ikapito ka adlaw ug gilain kini, tungud kay diha niini Siya mipahulay gikan sa tanan Niyang buhat nga ang Dios mibuhat ug mihimo. (Genesis 2:3)

Sa dihang ang Dios mao ang suheto sa punglihok “aron mopanalangin” ang pasulabi maoy diha sa Iyang grasya. Ang

27 Thieme, *Christian, at Ease!* (1993); *The Faith-Rest Life* (2004).

Dios mibutang sa Adlaw nga Igpapahulay sa linain isip usa ka handumanan ngadto sa Iyang grasya. Kini maoy usa ka pahinumdom nga ang Dios mitugot sa tanang-butang para sa tawo diha sa perpektong kalikupan. Human sa pagkalaglag sa tawo, ang Dios diha sa grasya nagpadayon aron motugyan sa tanang-butang nga gikinahanglan para sa kaluwasan ug sa espirituhanong kinabuhi.

Nakakita nga ang Iyang divine nga gahum mitugot ngari kanato sa tanang-butang mahitungud sa kinabuhi ug kabalaanon [ang espirituhanong kinabuhi], pinaagi sa tinuud nga kahibalo Kaniya kinsa mitawag kanato pinaagi sa Iyang kaugalingong himaya ug kabililhon. (2 Pedro 1:3)

Ang omnipotence sa Dios nga mibalhin sa kaguliyang ngadto sa panalangin, kangitngit ngadto sa kahayag, ug mihimo og kinabuhi gikan sa waykinabuhi nga butang mao ang parehang gahum nga karon abilabol ngadto sa matag magtotoo diha ni Ginoong Jesu-Kristo. Kini nga gahum maoy unang gipakita diha sa Ebanghelyo (Mga Taga-Roma 1:16). Sa dihang ang usa ka tawo nagsalig ni Kristo isip Manluluwas, siya maoy dihaniha gihimugso-pag-usab, gihatagan og usa ka bag-ong espirituhanong kinabuhi. Isip bahin niining bag-ong kinabuhi ang Dios naghatag sa Iyang gahum para sa pagpuyo sa espirituhanong kinabuhi pinaagi sa pagpuno sa Balaang Espiritu ug doktrina sa Bibliya.

ANG KAAMBONG SA PAGBUHAT

Unang Adlaw	Kahayag: Pagbulag sa Kahayag gikan sa Kangitngit	Ikaupat nga Adlaw	Langitnong Mga Banwag: Adlaw, Buwan, Kabitoonan
Ikaduhang Adlaw	Kahanginan: Pagbulag sa Ibabaw ug Ubus nga Katubigan	Ikalimang Adlaw	Dagat ug Hangin nga Mga Binuhat
Ikatulong Adlaw	Mga Dagat, Kayutaan, ug Katanuman	Ikaunum nga Adlaw	Mga Binuhat sa Yuta ug Katawhan
Ikapitong Adlaw		Ang Dios Mihunong sa Iyang Mamugnaong Buhat	

ANG PITO KA MGA ADLAW SA
PAG-AYO UG PAGBUHAT

Ang salaysay sa pagbuhat diha sa unang duha ka mga kapitulo sa Genesis maoy usa ka teyolohiyanhon imbis nga usa ka siyentipikong batbat sa gigikanan sa uniberso ug ang sinugdanan sa kinabuhi diha sa kalibutan. Ang hamubo ug yanong paghulagway nagtanyag og pagsalig diha sa Dios kinsa nagpabalik sa han-ay, kinabuhi, ug kahulugan diin dihay kangitngit ug kaguliyang lamang. Sa katibuk-an sa tanang bahin sa batbat, ang matag detalye nagkuha sa atong atensiyon dili lamang ngadto sa labawng-kamandoang kagamhanan ug himaya sa Dios apan ngadto sa tibuuk kasangkapan sa divine nga mga hiyas.

Ang Dios kinsa mihimo sa tanang mga butang mao ang labawng-kamandoan nga magmamando sa Iyang mga binuhat. Dili ang tawo, higayon, ni gobyerno mao ang katapusang pagdumala sa mga hitabo.

“Hibaloi busa karong adlaw, ug ibutang diha sa imong kasingkasing, nga ang GINOO, Siya mao

ang Dios diha ibabaw sa langit ug diha ubus sa yuta; wala nay lain pa.” (Deuteronomio 4:39)

Ang Dios nagmando ug nagpatunhay sa tanang-butang gikan sa mikroskopyong mga lugas ngadto sa dako kaayong mga magilakong-talay pinaagi sa Iyang dimahubsang gahum. Ang mga saad sa Dios dili gayud mawala pinaagi sa tawhanong mga kabag-ohan o kinaiyanhong mga katalagman.

Ug Siya [Jesu-Kristo] mao ang silaw sa Iyang [sa Dios nga Amahan] himaya ug ang tukmang panig-ingnan sa Iyang kinaiya, ug nagsangga sa tanang mga butang pinaagi sa pulong sa Iyang gahum. (Mga Hebreohanon 1:3a)

Ang diha-dayon nga pagbuhat sa uniberso nagbutyag sa Iyang omnipresence. Ang tawo dili makatago, makaikyas, o makapalayo gikan sa Dios.

“Tan-aw ug paminaw, ang langit ug ang kinatas-ang langit dili makapugong Kanim.” (1 Mga Hari 8:27b)

Ang absolutong kamatinuuron ug perpektong kaalam mao ang mga sukaranan pinaagi nga ang Dios mibuhat. Ang tanang mga lagda sa Iyang Pulong nagpadayag sa mga kamatuuran sa kinabuhi.

Siya mihimo nga mahibalo-an ngadto sa Iyang katawhan ang gahum sa Iyang mga buhat, Diha sa paghatag kanila sa kapanulundanan sa mga nasud.

Ang mga buhat sa Iyang mga kamut maoy kamatuuran ug hustisya;

Ang tanan Niyang mga lagda maoy sigurado.

Sila maoy gituboy hangtod sa kahangturan;

Sila maoy gihimo diha sa kamatuuran ug
kamatarong. (Mga Salmo 111:6-8)

Ang Iyang dimatugkad nga gugma misangkap para sa Iyang
mga binuhat diha sa matag mahunahuna nga paagi.

Ngadto Kaniya kinsa mihimo sa kalangitan uban
ang kahanas,
Kay ang Iyang mahigugmaong-kalulot maoy
malungtaron;
Ngadto Kaniya kinsa milukup sa kalibutan ibabaw
sa katubigan,
Kay ang Iyang mahigugmaong-kalulot maoy
malungtaron;
Ngadto Kaniya kinsa mihimo sa dakong mga
kahayag,
Kay ang Iyang mahigugmaong-kalulot maoy
malungtaron;
Ang adlaw aron modumala sa adlawan,
Kay ang Iyang mahigugmaong-kalulot maoy
malungtaron;
Ang buwan ug kabitoonan aron modumala sa
kagabhion,
Kay ang Iyang mahigugmaong-kalulot maoy
malungtaron. (Mga Salmo 136:5-9)

Ang divine nga omniscience—ang dilimitadong salabutan sa
Dios—midisenyo sa mga kamakuti sa uniberso ug nasayod
sa waykatapusan sa misteryo sa kinabuhi mismo. Ang matag
detalye anaa diha sa hunahuna sa Dios sa tanang mga
panahon, ug kanunay anaa. Adunay usa ka rasyonal nga
plano ngadto sa uniberso ug usa ka divine nga basihan para
sa hunahuna ug kahulugan.

Siya nag-ihap sa gidaghanon sa kabitoonan;
Siya naghatag og mga ngalan sa tanan kanila.
Halangdon ang atong Ginoo, ug puno diha sa
kalig-on;
Ang Iyang panabut maoy waykinutuban. (Mga
Salmo 147:4-5)

Ang pihong mga balaod sa uniberso nagpadayag sa Iyang pagkadimausab. Diha sa hustisya ang Dios mihatag sa tawo uban ang usa ka perpektong sukaranan pinaagi nga diin aron sa pagkinabuhi. Siya mao ang tukuranan para sa dimausab nga absolutong kamatuuran.

“Ang Bato! Iyang buhat maoy perpekto,
Kay ang tanan Niyang mga paagi maoy
makiangayon;
Usa ka Dios sa pagkamatinumanon ug walay
inhustisya,
Matarong ug maayo mao Siya.” (Deuteronomio
32:4)

Waykatapusang Dios, ang gigikanan sa tanang kinabuhi, sa personal nga miginhawa sa kinabuhi ngadto ni Adan ug nagpadayon sa paghimo para sa matag tawo nga natawo ngadto sa kalibutan. Sa pagdugang, ang Dios miimpyut sa Iyang kaugalingong kinabuhi—waykatapusang kinabuhi—ug Iyang kaugalingong pagkamatarong ngadto sa kadtong kinsa nagpahayag og pagtoo diha ni Jesu-Kristo, nagpasiguro nga sila magpuyo sa kahangturan diha sa Iyang presensiya.

“Siya kinsa nagtoo diha sa Anak adunay waykatapusang kinabuhi; apan siya kinsa wala nagtuman sa Anak dili makakita sa kinabuhi, apan ang kaligutgut sa Dios nagpabilin diha

kaniya.” (Juan 3:36)

Apan pinaagi sa Iyang gihimo ikaw maoy diha ni Kristo Jesus, kinsa nahimo ngari kanato nga kaalam gikan sa Dios, ug pagkamatarong ug paglain, ug katubsanan. (1 Mga Taga-Corinto 1:30)

Ang testimonya sa kaambong sa pagbuhat maoy igo para sa tawo aron moila sa esensiya ug kinaiya sa Dios. Ang katawhan dili makapaniid sa Dios, dili makasabut sa Iyang dimabangbang nga gahum, dili makaisip sa gidak-on sa Iyang himaya, apan ang katawhan makapaniid sa dikasagarang pagbuhat sa Dios. Human sa pagtan-aw sa Iyang harianong kaugalingong-pagbuhat, ang pagsalikway sa pagkaanaa sa Dios sa uniberso ug sa Iyang Anak, ang magbubuhat sa tanang butang ug kinabuhi, maoy dimapasaylo.

Pinaagi sa pulong sa GINOO ang kalangitan maoy
nahimo,
Ug pinaagi sa ginhawa sa Iyang baba ang tanan
nga ilang kasundalohan.
Siya nagtapok sa katubigan sa dagat isip usa ka
ponpon;
Siya nagtipig sa mga kinahiladman diha sa mga
tipiganang-kabalayan,
Tugoti ang tibuuk kalibutan nga mahadlok sa
GINOO;
Tugoti ang tanang mga lumulupyo sa kalibutan
nga magbarog diha sa kataha Kaniya.
Kay Siya misulti, ug kini maoy nahitabo;
Siya mimando, ug kini mipadayon.

Mga Salmo 33:6-9

Akong Isaka ang akong mga mata ngadto sa
kabukiran;
Diin gikan ang akong tabang?
Ang akong tabang *naggikan* sa GINOO,
Kinsa mihimo sa langit ug kalibutan.

Mga Salmo 121:1-2

Ngadto Kaniya ako nagsaka sa akong mga mata,
O Ikaw kinsa maoy gipalingkod sa gahum diha sa
kalangitan!

Mga Salmo 123:1

Daygon ang GINOO!
Daygon ang GINOO gikan sa kalangitan;
Daygon Siya diha sa mga kahitas-an!
Daygon Siya, tanan Niyang mga anghel;
Daygon Siya, tanan Niyang kasundalohan!
Daygon Siya, adlaw ug buwan;
Daygon Siya, tanang kabitoonan sa kahayag!
Daygon Siya, kinatas-ang kalangitan,
Ug ang katubigan nga maoy sa ibabaw sa
kalangitan!
Tugoti sila nga magdayeg sa ngalan sa GINOO,
Kay Siya mimando ug sila maoy nahimo.
Siya usab nagtukod kanila hangtod sa
kahangturan;
Siya mihimo og usa ka dekrito nga dili lumalabay
lamang.

Mga Salmo 148:1-6

ANG DOKTRINA SA MGA ADLAW

Ang pulong “adlaw” maoy gigamit diha sa Bibliya sa tulo ka mga paagi. Ang konteksto sa Kasulatan sa kanunay naghimo sa kahulugan nga tataw.

- I. Ang adlaw nga masmubo pa kay sa baynte-kwatro ka mga oras:
 - A. Ang “ADLAW SA KALUWASAN” naghulagway sa maong takna sa dihang ang usa ka tawo nagtoo diha ni Ginoong Jesu-Kristo (2 Mga Taga-Corinto 6:2).
 - B. Ang “adlaw ni Kristo” nagpasabut ngadto sa Pagsakgaw sa Simbahan nga maoy diha-dayon, “sa pagpilok sa mga mata” (1 Mga Taga-Corinto 15:52; Mga Taga-Filipos 1:10; 2:16).
 - C. Ang “adlaw sa kaligutgut” nahitabo sa dihang ang dimagtotoo maoy gihukman ni Jesu-Kristo didto sa Dakong Puting Trono sa Paghukum ug maoy itambog paingon sa linaw sa kalayo (Mga Taga-Roma 2:5; Pinadayag 20:11-15).
 - D. Ang “adlaw sa katubsan” nagpasabut ngadto sa kinatas-ang paglain sa magtotoo o katubsan sa lawas didto sa pagkabanhaw, ang Pagsakgaw sa Simbahan (Mga Taga-Roma 8:23; Mga Taga-Efeso 4:30).

- II. Ang adlaw nga mastaas pa kay sa baynte-kwatro ka mga oras:
 - A. Ang “adlaw sa GINOO” makaangkon og usa sa duha ka mga kahulugan, nagdepende diha sa konteksto:
 - 1. Ang gitapo nga higayon naglakip sa Kalisdanan, Ikaduhang Pag-abut, ug Milenyo, kapin kun kulang 1,007 ka katuigan
 - 2. Bisan unsa sa usa ka bahin sa Kalisdanan, Ikaduhang Pag-abut, o Milenyo (Isaiah 13:6; Joel 1:15; 2:1; Zechariah 14:1; 1 Mga Taga-Tesalonica 5:2; 2 Pedro 3:10)
 - B. Ang “adlaw sa Dios” nagpasabut ngadto sa eternidad (2 Pedro 3:12).
- III. Usa ka baynte-kwatro-oras nga adlaw (usa ka adlaw sa adlaw)
 - A. Ang unum ka mga adlaw sa pag-ayo sa kalibutan nga maoy literal nga baynte-kwatro-oras nga mga adlaw (Genesis 1:3-31)
 - B. Ang Adlaw nga Igpapahulay, usa ka espesyal nga adlaw sa pahulay ug pagsimba diha sa Dispensasyon sa Israel (Exodo 20:10)
 - C. “Ang adlaw sa Ginoo,” Domingo diha sa Dispensasyon sa Simbahan (Pinadayag 1:10)
 - D. Pagpuyo usa ka adlaw sa tagsa ka higayon diha sa Kristohanong paagi sa kinabuhi (Mga Taga-Roma 14:5-6)
 - E. Ang “tanang nga adlaw” nga konsepto sa pagkat-on sa doktrina sa Bibliya kadaadlaw (Mga Salmo 119:97)

SIYENSIYA UG ANG BIBLIYA

- I. Ang wala-pa-nagkaguliyang nga kalibutan mao ang punoang-buhatan para ni Satanas panahon sa anghelanong pag-alsa.
- II. Ang pagkalaglag ni Satanas ug ang sangputanan nga anghelanong away midala ngadto sa pagkabiniyaan sa planetang kalibutan. Ang kalibutan nahimong usa ka waysulud nga waypulus-nga-yuta (*tohu wabohu*); walay kinabuhi (Genesis 1:2; Isaiah 45:18; Pinadayag 12:4). Sulud sa usa ka wamahibalo nga panahon ang kalibutan maoy gitabonan pinaagi sa usa ka nabagtok nga yelo. Ang nabagtok nga yelo mao ang resulta sa kangitngit nga nagbagtok sa katubigan tungud sa usa ka kompletong pagkawadiha sa kainit (Genesis 1:2a).
- III. Dili ang siyensiya ni ang Bibliya ang naghatag sa hustong kasayuran para sa pagbuut sa edad sa kalibutan. Mga paagi sama sa karbon ug pagsukod sa bidlisiw nga pagtumbok sa panahon para sa pagsukod sa hiyolohiyang mga kapanahonan maoy gibasi diha sa nagkalainlain kaayo ug mapangagpason nga mga interpretasyon sa kasayuran nga dili mapamatud-an.

- IV. Ang katuyoan sa Bibliya mao ang pagsangyaw sa plano sa Dios ug espirituhanong talagsaong mga hitabo ngadto sa katawhan. Sa panagsa ang Kasulatan nagpaila ngadto sa o naghubit diha sa unsa atong giklaseklase isip siyentipikong mga hilisgutan (Job 14:11; Mga Salmo 8:8). Ang pagkadilimasayup sa Kasulatan nagkab-ot ngadto sa matag hilisgutan nga may kalabutan diha sa Bibliya, dili lamang espirituhanong kamatuuran.
- V. Ang Bibliya maoy wala gidisenyo aron mahimong usa ka siyentipikong basahon-ton-anan. Tinuud nga siyentipikong kasayuran nga natala diha sa Bibliya maoy limitado, apan tukma.
- VI. Walay away nga anaa taliwala sa unsa ang gisulti sa Bibliya diha sa orihinal nga mga pinulongan ug ang *hustong* interpretasyon sa kinaiyanhong talagsaong mga hitabo pinaagi sa samang mga siyensiya ingon sa kosmolohiya, biyolohiya, hiyolohiya, astronomiya, kemistri, anatomiya, ug antropolohiya.
- VII. Ang Dios naglalang ug nagpalahutay sa tanang mga balaod ug tanang talagsaong mga hitabo nga ang siyensiya nangita aron mopinig ug moklaseklase.
- VIII. Sa bisan unsang panahona nga ang siyentipikong pangagpas nagsukwahi sa Bibliya, ang samang pangagpas maoy ditukma. Sa bisan unsang panahona nga ang usa ka away anaa taliwala sa siyentipikong mga katin-awan o mga interpretasyon ug unsa ang gisulti sa Bibliya, ang Bibliya sa kanunay maoy husto! Sa dihang ang usa ka away nag-abut taliwala sa usa ka masaysayong interpretasyon ug unsa ang gisulti sa Bibliya, ang Bibliya sa kanunay maoy husto. Sa laing pagkasulti, diin ang Bibliya naghubit diha sa siyensiya, ang siyensiya kinahanglang mouyon diha sa Bibliya. Ang Bibliya maoy dili kinahanglang mouyon diha sa siyensiya.

DOKTRINA SA SIYENTIPIKONG MGA BALAOD UG ANG UNIBERSO

- I. Ang pagpatunhay sa uniberso ug sa kalibutan, naglakip sa tawhanong kaliwatan, kinabuhi sa hayup, kinabuhi sa tanum, ug ang kalig-on sa atong kalikupan ug kahanginan uban ang ilang nagkadaiyang mga sangkap, nagdepende lamang diha sa omnipotence ug pagkadimausab ni Jesu-Kristo (Mga Taga-Colosas 1:17; Mga Hebreohanon 1:3).
- II. Ang termino nga “siyentipikong mga balaod” maoy usa ka sayup nga ngalan. Ang siyentipikong mga balaod, sa ingon, dili anaa tungud kay ang siyensiya wala nag-ugmad ni nagpatuman niini nga mga balaod. Pananglitan, diha sa kemistri, sa matag higayon nga ang pihong mga elemento maoy isagol, pihong mga resulta sa kanunay mahitabo. Kini nga talagsaong-hitabo maoy labi pang sa tukma gitawag og usa ka divine nga balaod, dili usa ka siyentipikong balaod.
- III. Gitawag nga siyentipikong mga balaod maoy gibasi diha sa estadistikang pagpakaingon nga ang uniberso, nga naglihok sumala sa usa ka pihong sumbanan, mopadayon sa pagbuhat sa ingon. Ang siyensiya makasusi, makaklaseklase, makahulagway, ug

makagamit niining sumbananong mga kalihukan, apan maoy waygahum aron modumala kanila. Usa ka kalainan ang kinahanglang mapalungtad taliwala sa disubay nga siyentipikong pangagpas ug subay nga obserbasyon ug pangklaseklase nga mga papel sa siyensiya isip bahin sa paghingalan nga buluhaton nga ang Dios mihatag ni Adan (Genesis 2:19-20). Ang Dios lamang diha sa Iyang kinalabwang-kamandoan ang makapasiguro sa pagpadayon niini nga mga balaod (Mga Taga-Colosas 1:16).

- IV. Ang uniberso, uban ang iyang karong mga balaod sa kalihukan, dili sa kanunay anaa ingon nga kini sama sa pagkakarong panahon (2 Pedro 3:10-12; Pinadayag 20:11).
- V. Ang nahibaloan nga 'siyentipikong mga balaod' ug talagsaong-hitabo nga ang tawo makahimo aron mosusi, moklaseklase, ug mogamit nagdepende sa tuman diha sa kaminumanon sa Dios. Si Jesu-Kristo sa pagkakarong panahon nagsiguro sa wayhunong nga kalihukan sa matag tinuud nga siyentipikong balaod (Mga Taga-Colosas 1:17; 2 Pedro 3:4-5).
- VI. Ang hinungdan para sa pagpatunhay sa uniberso mao aron mosulbad sa anghelanong away diha sa tawhanong kasaysayan ug aron modala og "daghang kaanakan ngadto sa himaya" (Mga Hebreohanon 2:10).
- VII. Sa dihang ang Dios nagguba sa pagkakarong uniberso diha sa katapusan sa Milenyo (2 Pedro 3:10-12), kadto lamang dimagubang mga butang uban ang permanenteng bili ang makalungtad:
 - A. Atong kaluwasan pinaagi sa pagtoo lamang diha ni Kristo lamang (Mga Taga-Roma 8:38-39);
 - B. Ang dimasayup nga Pulong sa Dios (Isaiah 40:8; Mateo 24:35);
 - C. Ang divine nga makasaysayanong mga talaan sa mga magtotoo kinsa mipuyo diha sa kahayag sa doktrina

sa Bibliya (Mga Taga-Filipos 4:3; cf. Mga Salmo 69:28; Pinadayag 3:12; 20:12);

D. Waykatapusang mga panalangin, pareha kadtong gidala ngadto sa mananaog nga mga magtotoo ug kadtong gisakmit sa napildi nga mga magtotoo (1 Mga Taga-Corinto 3:13-14; Mga Taga-Efeso 1:3; 1 Pedro 1:3-4);

E. Ang binanhaw nga lawas sa matag magtotoo (1 Mga Taga-Corinto 15:40, 49-54).

VIII. Si Jesu-Kristo nagpugong sa uniberso sa dungan pinaagi sa “pulong sa Iyang gahum” (Mga Hebreohanon 1:3). Sa dungan, Siya nag-oktaba sa eternidad aron mohatag sa tawhanong kaliwatan sa igong higayon aron moangkon sa grasya sa Dios (2 Pedro 3:9). Kini nga higayon nagsugod diha sa punto sa pagtoo diha ni Jesu-Kristo ug nagpadayon sa katibuk-an sa tanang bahin sa kinabuhi sa magtotoo aron mosulbad sa anghelanong away ug mohimaya sa Dios para sa tibuuk eternidad.

Kalugpongan

anghelanong away Ang dimakitang gubat tali sa Dios ug Satanang misilaub pinaagi sa una-sa-kasaysayang pag-alsa ni Satanang ug usa-sa-tulo-ka-bahin sa mga anghel nga nagpadayon isip espirituhanong gubat diha sa tawhanong kasaysayan.

antropomorpismo Pinaagi sa pinulongang pagpasabut ang Bibliya nagtumbok ngadto sa Dios og lawasnong mga karakteristik nga Siya wala sa tinuud naghuput aron nga ang tawo makasabut sa Iyang divine nga mga palisiya ug mga kalihukan.

biyolohikal nga kinabuhi Gihimo gikan sa selulang kaunuran, genetic nga impormasyon, ug ang mga kalihukan nga gikinahanglan aron mopalahutay sa buhing materyal. Ang biyolohikal nga kinabuhi maoy lawasnon ug mamatay ug wala mag-apil og usa ka kalag, nga maoy dilawasnon ug dimamatay. Ang biyolohikal nga kinabuhi maoy dili ang tawhanong kinabuhi.

esensiya sa Dios Ang kinaiya o ang hinungdanon kaayo nga pagkaanaa sa persona sa Dios. Ang divine nga esensiya naglakip og kinalabwang-kamandoan, pagkamatarong, hustisya, gugma, waykatapusang kinabuhi, omniscience, omnipotence, omnipresence, dimausab, kamatinuuron.

espirituhanong kamatayon Pagkahimulag gikan sa Dios. Si Adan maoy gibuhat nga sa lawasnon ug sa espirituhanong buhi. Sa dihang si Adan nakasala, siya namatay sa

espirituhanon. Ang impyutasyon sa silot sa orihinal nga sala ni Adan ngadto sa kaliwatang napormang kinaiyang makasasala sa pagkatawo nagresulta diha sa matag tawo nga natawo sa lawasnon nga buhi apan sa espirituhanon nga patay.

grasya Ang libreng gasa sa Dios sa waymeritong pabor; tanan nga ang Dios maoy gawasnon aron mobuhat para sa katawhan diha pinasikad sa makaluwas nga buhat ni Jesu-Kristo didto sa krus. Ang katawhan pinaagi sa iyang kaugalingong buhat dili gayud makatuman o makakab-ot sa pag-uyon o pabor sa Dios.

gugma Ang hiyas sa Dios nga naghulagway sa absolutong kaligdong ug pagkamaayo sa Iyang panghunahuna.

hustisya Ang hiyas sa Dios nga naghulagway sa Iyang waykinutubang kamaangayon diha sa panalangin, ganti, paghukum, ug pagsilot.

imahen sa Dios Ang dilawasnon, dimakitang esensiya sa katawhan. Ang sundanan nga gigamit sa Dios aron mobuhat sa katawhan mao ang Iyang-kaugalingon. Ang atong esensiya naglakip og kabubut-on, pagkahibalo-sa-kaugalingon, konsensiya, ug mentalidad.

inspirasyon Gikan sa Griyego, *theopneustos*, sa literal nagkahulugan og “sa Dios-gipaginhawa.” Ang Dios nga Balaang Espiritu sa dimakitang gahum sa ingon niini migiya sa tawhanong mga magsusulat sa Kasulatan, nga sa walay pagtahan sa ilang tawhanong kaalam, bokabularyo, pagkatalagsaon, literaryong istilo, personalidad, kaugalingong mga pagbati, o sa bisan unsang laing tawhanong hinungdan, Iyang hingpit ug masubayong mensahe ngadto sa katawhan maoy natala uban ang perpektong pagkatukma diha sa orihinal nga mga pinulongan sa Kasulatan, ang mismong mga pulong nagdala og awtoridad sa divine nga pagkamagsusulat.

kabubut-on Ang tighimog-desisyon sa kalag.

kalagnong kinabuhi Ang kinabuhi nga gibuhat sa Dios

ug gipaambit dihadiha ngadto sa binhi sa tiyan diha sa pagkatawo.

katubsanan Ang makaluwas nga buhat ni Jesu-Kristo didto sa krus diin ang matag tawhanong binuhat maoy gipalit gikan sa merkado sa ulipon sa sala nga diin siya maoy natawo ug gitubus ngadto sa kagawasan sa grasya. Ang katubsanan maoy napatuman sa dihang ang usa ka tawo maoy natawo pag-usab pinaagi sa pagtoo lamang diha ni Kristo lamang.

kidlap sa kinabuhi Kanang dihadiha nga pagpaambit pinaagi sa Dios sa kalagnong kinabuhi ngadto sa binhi sa tiyan sa dihang kini naggula gikan sa tagoangkan diha sa pagkatawo; “ang ginhawa sa kinabuhi” giginhawa paingon sa “lungag sa ilong” nga naghimo og tawhanong kinabuhi (Genesis 2:7).

kinalabwang-kamandoan Ang hiyas sa Dios nga naghulagway sa Iyang awtoridad ibabaw sa tanan nga Iyang gibuhat.

linaw sa kalayo Ang katapusang pinuy-anan para sa mga dimagtotoo ug nangalaglag nga mga anghel kinsa maoy sa waykatapusan gisilotan ug nahimulag gikan sa Dios. Ang mga dimagtotoo maoy gipahamtangan og silot pinaagi ni Ginoong Jesu-Kristo didto sa Katapusang Paghukum.

mga hiyas sa Dios Ang matag usa nga mga kalidad o mga karakteristik nga maoy tiunay ngadto sa esensiya sa Dios. Tan-awa ang **esensiya sa Dios**.

neshamat Ang pemeninong pangusahan sa *neshamah*, ang Hebreyo nga pulong para sa “ginhawa sa kinabuhi” gikan sa Dios kinsa nagpaambit og tawhanong kalag ngadto sa gipaagi nga napormang tawhanong lawas sa pagkatawo.

omnipotence Sa literal nagkahulugan og “pinakagamhanan-sa-tanan” ug naghulagway sa hiyas sa Dios sa dilimitadong awtoridad ug waykinutubang abilidad aron matuman ang bisan unsa nga Siya nagbuut.

omnipresence Sa literal nagkahulugan og “sa kanunay-anaa” ug naghulagway sa hiyas sa Dios sa waykatapusan ug dungang pagkadiha sa matag lugar. Siya maoy wala napasakup ngadto sa mga limitasyon sa kawanangan.

omniscience Sa literal nagkahulugan og “pagkahibalo-sa-tanan” ug naghulagway sa hiyas sa Dios sa hingpit ug dungang kahibalo sa tanang mga butang, naglakip sa tinuud ug sa mahinabong milabay, pagkakaran, ug umaabut nga mga hitabo.

pagkabanhaw Usa ka teyolohiyanhong termino nga nagkahulugan og aron sa lawasnong buhion gikan sa patay ug aron modawat og usa ka dimamatay nga lawas susama ra niadtong nadawat ni Jesu-Kristo diha sa Iyang pagkabanhaw. Ang pagkabanhaw maoy sukwahi ngadto sa pagbuhi-pag-usab, nga diin ang usa ka patay nga tawo maoy gibalik pagbuhi ngadto sa iyang mamatay nga lawas apan sa sunud mamatay pag-usab.

pagkahimugso-pag-usab Ang teyolohiyanhong termino para sa espirituhanong pagkatawo, o pagka “natawo pag-usab”; ang impyutasyon sa waykatapusang kinabuhi sa takna nga si bisan kinsa nagtoo diha ni Jesu-Kristo para sa waykatapusang kaluwasan. Ang usa ka nahimugso-pag-usab nga tawo maoy nakalabang gikan sa espirituhanong kamatayon ngadto sa espirituhanong kinabuhi.

pagkamatarong Ang hiyas sa Dios nga naghulagway sa absolutong pagkaperpekto sa Iyang karakter ug persona.

pagpuno sa Balaang Espiritu Ang absolutong kahimtang sa pagkaanaa diha sa fellowship uban ang Dios nga gisugo ngadto sa matag magtotoo sa Kapanahonan sa Simbahan; ang pagsangkap sa gahum sa Dios aron mobuhat sa Kristohanong kinabuhi. Kini nga kondisyon mahimong mawala pinaagi sa pagpakasala, apan maoy mabawi pinaagi sa kinaugalingong paghingalan o pag-angkon sa mga sala ngadto sa Dios nga Amahan.

Pagsakgaw Ang “eksit nga pagkabanhaw” (*exanastasis*) sa Simbahan diha sa katapusan sa Kapanahonan sa Simbahan; ang takna nga ang tanang mga magtotoo sa Kapanahonan sa Simbahan, parehong patay ug buhi, nagdawat sa ilang lawas sa pagkabanhaw para sa tibuuk eternidad.

pagtoo Usa ka waymerito nga sistema sa panabut nga gibasi diha sa pagsalig ug pagpiyal diha sa awtoridad ug kamatinuuron sa Dios.

sala Bisan unsang panghunahuna, binaba, o dayag nga kalihukan nga naglapas sa karakter ug mga sukaranan sa Dios.

tawhanong kinabuhi Ang pagpaambit sa kalagnong kinabuhi, gitawag og ang “ginhawa sa kinabuhi” (*neshamah*), ngadto sa biyolohikal nga kinabuhi sa takna nga ang binhi naggula gikan sa tagoangkan.

Trinidad Usa ka teknikal nga teyolohiyanhong pulong nga naghingalan sa Dios isip usa diha sa esensiya apan tulo ka katumbas, parehang-waykinutuban, ug parehang-waykatapusan nga mga persona: Dios nga Amahan, Dios nga Anak, ug Dios nga Balaang Espiritu.

waykatapusang kinabuhi (1) Ang hiyas sa Dios nga naghulagway sa Iyang absolutong pagkaanaa gawas sa mga utlanan sa panahon. (2) Usa ka malungtarong relasyon uban sa Dios nga gitagana didto sa langit para sa matag tawo sa higayon nga sila nagpahayag sa pagtoo diha ni Jesu-Kristo.

KARAANG TESTAMENTO

GENESIS	1:17-18	38
	1:19.....	38
1:1.....	6-12,14,39	
1:1-2	18	
1.....	5,12,26	
1-2	54	
1:2.....	9,12-15,19,62	
1:2-2:4	27	
1:3.....	20,21,23	
1:3-31	61	
1:4.....	22,23	
1:5.....	24,26	
1:6.....	21	
1:6-7	27	
1:7.....	12	
1:8.....	29	
1:9.....	21,29	
1:10.....	31	
1:11.....	21,31,32	
1:12.....	33	
1:13.....	33	
1:14.....	21	
1:14-15	34,38	
1:14-16	25	
1:14-18	35	
1:16.....	12,37	
	1:20.....	21
	1:20-21	39
	1:21.....	39
	1:22-23	41
	1:24.....	21,42
	1:24-25	42
	1:25.....	12
	1:26.....	13,43
	1:26-27	12
	1:27.....	12,13,39,44
	1:28.....	46
	1:29.....	21
	1:29-30	46
	1:31.....	47
	2:1.....	47,48
	2:1-3	48
	2:2.....	48
	2:3.....	21,52
	2:6.....	28
	2:7.....	13,44,69
	2:17.....	50
	2:19.....	25
	2:19-20	65
	2:22.....	14,44,45

3:15.....	48	8:3.....	52
6-8	47	18:10.....	36
6:2.....	9	32:4.....	15,57
6:4.....	9	32:11.....	19
7:11.....	28		
9:3.....	47		

1 MGA HARI

EXODO

8:27.....	55
-----------	----

10:21-23	17
16:1-3	51
16:4-5	51
16:14.....	51
16:22-24	51
16:31.....	51
20:10.....	61
20:11.....	27,48,51
24:10.....	28

JOB

1:6.....	9
2:1.....	9
3:8.....	40
7:12.....	40
14:11	63
33:4.....	45
37:18.....	28
38:4-7	3,9
38:7.....	9

LEVITICO

11:19-20.....	41
11:20	39
11:29.....	39
19:26.....	36

MGA SALMO

8:3.....	8
8:8.....	63
19:1.....	2,35
33:6.....	21
33:6-9	58
33:9.....	22
35:6.....	17
69:28.....	66
90:2.....	7
104:2.....	28
111:6-8.....	56
119:97	61

NUMEROS

11:8.....	51
23:19.....	5

DEUTERONOMIO

4:39.....	55
6:4.....	11

119:105.....	23	42:5.....	45
119:130.....	23	45:18.....	13,14,62
121:1-2	59	60:19.....	24
123:1.....	59		
136:5-9	56		JEREMIAH
147:4-5	57		
148:1-6	59	4:23-26	16
148:7.....	40	10:2.....	35
		15:16.....	52
MGA PROBERBIO		17:5.....	4
8:27-29	31		EZEKIEL
ECCLESIASTES		28:11-19.....	18
		28:12-18	9
3:2.....	36	28:17-18	17
ISAIAH			JOEL
13:6.....	26,61	1:15.....	61
14:12-14	9	2:1.....	26,61
14:12-17	18	2:2.....	17
14:13-14	16	2:30.....	35
14:17.....	18		
34:11.....	16		ZECHARIAH
40:8.....	65		
40:22.....	28	14:1.....	61
40:28.....	49		

BAG-ONG TESTAMENTO

MATEO

1:20.....	3
2:5.....	60
2:2.....	35
4:16.....	17
5:48.....	15
16:1-4	35
19:4.....	10
24:29.....	35
24:35.....	65
25:41.....	17,18
5:8.....	50
5:12.....	50
8:23.....	60
8:38-39	65
14:5-6	61

1 MGA TAGA-CORINTO

1:30.....	58
2:16.....	30
3:13-14	66
15:38-39	32
15:40.....	66
15:49-54	66
15:52.....	26,60

LUKAS

21:25	35
-------------	----

JUAN

1:1.....	7
1:3.....	11,44,45
1:14.....	7
3:5-8	20
3:19.....	17
3:36.....	50,58
8:12.....	23

2 MGA TAGA-CORINTO

4:3-4	20,23
6:2.....	26,60
12:2.....	29
13:14.....	11

MGA BUHAT

26:18.....	23
------------	----

MGA TAGA-ROMA

1:16.....	53
-----------	----

MGA TAGA-EFESO

1:3.....	66
2:8-9	50
4:30.....	60

MGA TAGA-FILIPOS	3:18-4:11.....52
	4:1-350
1:10.....26,60	4:10.....50
2:16.....60	11:3.....4,21
4:3.....66	
	1 PEDRO
MGA TAGA-COLOSAS	1:3-466
1:12-1323	2:24.....50
1:16.....11,44,45,65	
1:17.....64,65	2 PEDRO
1 MGA TAGA-TESALONICA	1:3.....53
	1:21.....6
4:13-1726	3:4-565
5:2.....61	3:9.....66
	3:10.....61
1 TIMOTEO	3:10-1265
	3:12.....26,61
2:5.....11	
	1 JUAN
2 TIMOTEO	1:5.....23
1:10.....23	
3:16.....4	PINADAYAG
	1:10.....61
TITUS	3:12.....66
	12:4.....9,16,62
3:5.....20	20:1165
	20:11-15.....60
MGA HEBREOHANON	20:12.....66
1:3.....55,64,66	22:5.....23
1:10.....44	
2:10.....65	

Timan-anan sa Hilisgutan

adlaw

ni Kristo, 26,60
sa Dios, 26,61
sa Ginoo, 26,61
sa kaligutgut, 60
sa kaluwasan, 26,60
sa katubsanan, 60

adlaw, 34-38,47

Adlaw nga Igpapahulay, 48-51,53,61

amar, 20,21

anghelanong

away, 9,17,18,37,49,62,65,66

asah, 12,13,14,21,27,42,43,44,48

astrolohiya, 36

baka, 42

Balaang Espiritu, 5-7,12,19-21,
25,37,39,40,53

banah, 13,14,45

bara, 6,12-14,21,39,44

be, 7

behemah, 41,42

bene Elohim, 9

bereshith, 6,7,8

betselem, 43

biyolohikal nga kinabuhi, 44,45

bohu, 16,17

buwan, 34-37,47

chayeto erez, 41,42

daotan, 9,17

demuth, 43

deshe, 31,32

Dios

nga Amahan, 21,43

nga Anak, 21

esensiya sa, 11,12,43

grasya sa, 19,49,51,66

gugma sa, 56

himaya sa, 2,40,54

hustisya sa, 57

imahen sa, 13,43-45

kamatinuuron sa, 55

kinalabwang-kamandoan sa, 31,34,54

mga hiyas sa, 2

omnipotence sa, 6,7,40,48,53,55

omnipresence sa, 55

omniscience, 56

pagkaanaa sa, 2

pagkadimausab sa, 57

pagkamatarong sa, 17,18,58

waykatapusang kinabuhi sa, 7,8,57

ebolusyon, 42

makroebolusyon, 3

mikroebolusyon, 3,32

teyistiko, 26

ug pagtoo, 3

eime, 7

Elohim, 6,9,10,11,20,32

empirisismo, 4

en arche, 7

esev, 31,32

espirituhanong kamatayon, 20,23,50

espirituhanong kinabuhi, 53

etz peri, 31,32

ex nihilo, 12,39

ginhawa sa kinabuhi, 44

ha'aretz, 6,12

hakokavim, 37

hashamayim, 6,12

hayah, 16,21

hinungdan ug epekto, balaod sa, 2

hiyolohiyang mga kapanahonan, 26,62

Ikaduhang Pag-abut, 24,26,61

imahen sa Dios. *Tan-awa sa Dios*

inspirasyon, 5
isda, 39,43,45
Israel, 51

Jesu-Kristo, 7,11,20,23,44
pagbalik ni, 24,26,60

kaalam, 30
kaamgiran, 43
kabalhinan sa kaliwatan, 32
kabash, 45,46
kabitoonan, 34-37,47
kabubut-on, 49
kagamhanan, 46
kaguliyang, 12,15,17,19
hinungdan sa, 16
kahanginan, 27-29
kakahuyan, 31
kalangitan ug ang kalibutan, 6,9,14
kahayag, 22,34
sinugdanan, 25
ginharian sa, 23

kalag
kinabuhi, 13,45
tawhanon, 12,13,44
kalanggaman, 38-42
kalibutan, pagtuyok sa, 25,38
kalikupan, 29,33,38,48,64
Kalisdanan, 26,61
kaluwasan, 20,50
kangitngit, 14,17,18,22,62
kamahinungdanon sa, 22
kasaysayan, tawhanon, 18
Kasulatan, pagkadilimasayup sa, 5
kidlap sa kinabuhi, 45
kinabuhi

gawas sa kawanangan, 37
gigikanan sa, 1,3,6
kinabuhi sa hayup, 42
kinabuhi sa tanum, 29-33,40
kinahiladman, 9,17

langit, 29
lemino, 31,32
Leviathan, 40
linaw sa kalayo, 17
Lucifer, 9,16,17
Lunup ni Noah, 28,47

maayo, 22,31,33,38,39,42,47

mahandurawong imahen. *Tan-awa*
Dios, imahen sa
manna, 51,52

maor, 34
matang, 32,42
mga adlaw, gitag-on sa, 26,60
mga anak sa Dios, 9
mga anghel 3,9,18
kabubut-on sa, 16
nangalaglag, 9,17,18,24
pagbuhat sa, 9
pinili, 24
mga binuhat sa dagat, 39-41
mga kalawuran, 29-31
mga mananap sa dagat, 39-41
mga panahon, 35
mga pulong, kamahinungdanon sa, 24,29
mga sinugdanan, han-ay sa, 8
mga tigdalag-kahayag, 34-38
mga timailhan, 35
Milenyo, 26,61,65
Moses, 5

nabagtok nga yelo, 9,17,19,22,62
nabatong linubong, 3
nagkamang nga mga mananap, 42
naglupad nga mga mananap, 41
naphach, 44,45
nephesh chayyah, 41,42,44
neshamat, 45
neshamat chayyim, 44,45
Noah, 28

oph, 39,41
or, 20,34
ot, 34,35

pag-ayo, 10,12,19
pagbuhat
ug pagtoo, 3,4
sa uniberso, 1
paghukom, divine, 16
pagkahimugso-pag-usab, 20
pagpadayag, divine, 4
pagpasanay, 32,41,42
Pagsakgaw, 26,60
pagtoo, 3,50,52
kahubitan, 4
ug pagbuhat, 4
pahulay, 48-53

Pulong sa Dios, 4,20,65
 pangaggas, 2
 potosintesis, 36
 propesiya, gasa sa, 5

qawah, 29,30

rachaph, 19
radah, 43,45,46
raqiya, 27
remesh, 41,42
reshith, 7

sala, 9
 Satanas, 17,18,19,62
 apelar ni, 18,19
 ginharian ni, 23
 pagkalaglag ni, 18
sharatz, 39
shavat, 48,49
sheretz, 39
 siyensiya, 1,62-66

tanninim, 39,40
 tawhanong kinabuhi, 44,45
tehom, 15,17
theopneustos, 4,5
tohu, 14,16,17
tohu wabohu, 15,16,19,33,62
tov, 22
 Trinidad, 11

ugang yuta, 29
 uniberso
 gigikanan sa, 1,3,6-12
 pagbuhat sa, 12-14
 pagkaanaa sa, 2
uph, 39

waw, 15,21,43
 waykatapusang kinabuhi, 20,50
wayhiy boqer, 24,25
wayhiy erev, 24,25
 waypulus, 14

yatsar, 13,14,15,44
yom, 24,26

SUKARANAN NGA MGA LIBRO NI R. B. THIEME, JR. GIREKOMENDAR NGA HAN-AY

The Plan of God
The Trinity
Slave Market of Sin
The Barrier
Rebound & Keep Moving
Isolation of Sin
The Faith-Rest Life
God the Holy Spirit vs. The Sin Nature
Mental Attitude Dynamics
Heathenism
Divine Guidance
Prayer
Witnessing
The Prodigal Son

DOKTRINAL NGA MGA PAGTOON SA BIBLIYA

Doktrina sa Bibliya, ang unud sa pagtudlo nga gikuha gikan sa literal nga interpretasyon sa mga Kasulatan, maoy sukdanang sa espirituhanong kamatuuran. Ang pagtoon sa Bibliya naghatag og espirituhanong pampabaskog sa Kristohanon (Mateo 4:4).

Ang pagkamahinungdanon sa doktrina sa Bibliya pagahatagan gayud og importansiya (Mga Salmo 138:2). Ang Dios nagsugo sa Kristohanon aron sa pag-usab espirituhanon (Mga Taga-Roma 12:2). Kini nga pagkausab nanginahanglan og kada adlaw nga pagbag-o sa hunahuna pinaagi sa pagkat-on ug paggamit sa Pulong sa Dios (2 Mga Taga-Corinto 4:16; Mga Taga-Efeso 4:23).

Sa daghan nang katuigan ang doktrinal nga mga klase sa Bibliya nga gitudlo ni R.B. Thieme, Jr., nakahatag sa adlaw-adlaw nga espirituhanong pagkaon para sa iyang kongregasyon. Mga mantalaan, DVDs, ug MP3 CDs anaa nga walay bayad o obligasyon. Usa ka *Catalogo sa Doktrinal nga mga Pagtoon sa Bibliya* ipanghatag base sa inyong hangyo.

R. B. THIEME, JR., BIBLE MINISTRIES

P.O. Box 460829

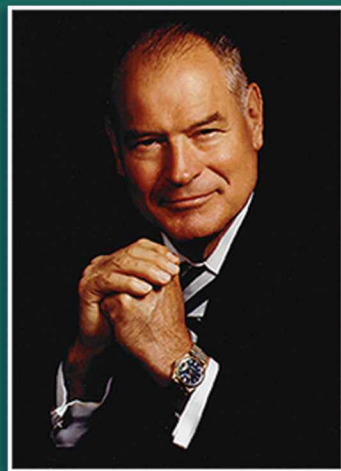
HOUSTON, TEXAS 77056-8829

www.rbthieme.org

713-621-3740

Si ROBERT B. THIEME, JR. (1918-2009) nagpabilin nga usa ka mahinungdanong tingog sa Kristiyanismo sa tibuuk kalibutan. Ang iyang makugihon, mapatin-awong pagpanudlo maoy gibasi diha sa orihinal nga mga pinulongan sa Kasulatan sumala sa makasaysayanong konteksto nga ang Bibliya nahasulat. Ang iyang binag-o nga mga sistema sa bokabularyo, mga ilustrasyon, ug bibliyanhong mga kategoriya sa klaro nga nagpahayag sa dimasayup nga mga kamatuuran sa Pulong sa Dios. Si Thieme nakarekord og kapin sa napulog-usa ka libro ka mga oras sa mga sermon ug nakamantala og kapin sa usa ka gatus ka mga libro og naglukup hapit sa Bibliya.

Si Thieme migraduwar sa University of Arizona (Phi Beta Kappa) ug Dallas Theological Seminary (summa cum laude). Ang iyang seminaryo nga mga pagtoon maoy napakgang tungud sa lkaduhang Gubat sa Kalibutang military nga serbisyo atol nga siya misaka ngadto sa ranggo nga tenyente koronel diha sa United States Army Air Corps. Pagkahuman sa iyang nagpadayon-pagtoon nga buhat sa 1950, siya nahimong pastor sa Berachah Church sa Houston, Texas. Ang iyang malukopon nga pagbansay sa Griyego, Hebreyo, teyolohiya, kasaysayan, ug mahitungud sa teksto nga panuki misangkap og pundasyon para sa iyang masuknaong propesyonal nga kinabuhi sa pagtoon ug pagpanudlo sa Pulong sa Dios. Si Thieme miretiro isip pastor sa Berachah Church human sa singkuwentay-tres ka katuigan sa matinud-anong serbisyo.

Hulagway ni Robert Becker

PAGBUHAT, KAGULIYANG, UG PAG-AYO

sa iyang hinungdan? Sa katapusan, ang kinadak-ang halawum nga misteryo sa tanan: Giunsa pagsugod sa kinabuhi? Ang ato bang dinaghandaghan, mahan-ay nga uniberso sa yanong mibuto ngadto sa pagkaanaa pinaagi sa kahigayonan lamang? Ang waykinabuhi nga butang ba sa sinalagma nangitlog og buhing mga organismo labaw sa minilyon ka katuigan, o mao ang tanang butang gibuhat dayon pinaagi sa usa ka omnipotent nga tigdisenyo?

Ang dimasayup nga Pulong sa Dios lamang sa tukmang nagtubag niining mga pangutana. Ang Dios dayon mibuhat sa kalangitan ug sa kalibutan. Kini nga karaang kalibutan, sa orihinal nga gipuy-an sa mga anghel, nahimong usa ka nagkaguliyang nga kadaot og nagsunud sa pag-alsa ni Satanas batok sa Dios. Diha sa grasya ang Dios miayo sa planeta sulud sa unum ka mga adlaw para sa tawhanong puy-anan. Ang tawo maoy mosulbad sa una-sa-kasaysayang anghelanong away pinaagi sa kabubut-on. Pagkat-on sa divine nga pagbatbat sa gigikanan sa uniberso ug sa tawhanong kaliwatan diha sa *Pagbuhat, Kaguliyang, ug Pag-ayo*.

Kinsa ang wala makatutok didto sa kabitoonan diha sa usa ka hayag nga gabii ug nahibulong diha sa gigikanan sa uniberso? Kinsa ang wala matingala sa han-ay ug hustong mga pagbuhat sa atong kaugalingong planeta ug mipalandong